

USTAWA O UBEZPIECZENIACH OBOWIĄZKOWYCH, UBEZPIECZENIOWYM FUNDUSZU GWARANCYJNYM I POLSKIM BIURZE UBEZPIECZYCIELI KOMUNIKACYJNYCH

Komentarz

redakcja naukowa Grzegorz Dybała, Kamil Szpyt

Grzegorz Dybała, Agnieszka Kubiak-Cyrul, Małgorzata Maliszewska
Magdalena Aleksandra Plakwicz, Jakub J. Szczerbowski, Kamil Szpyt
Grzegorz Urbanik, Michał P. Ziemiak, Marzena Zygo

KOMENTARZE

USTAWA O UBEZPIECZENIACH OBOWIĄZKOWYCH, UBEZPIECZENIOWYM FUNDUSZU GWARANCYJNYM I POLSKIM BIURZE UBEZPIECZYCIELI KOMUNIKACYJNYCH

Komentarz

redakcja naukowa Grzegorz Dybała, Kamil Szpyt

Grzegorz Dybała, Agnieszka Kubiak-Cyrul, Małgorzata Maliszewska
Magdalena Aleksandra Plakwicz, Jakub J. Szczerbowski, Kamil Szpyt
Grzegorz Urbanik, Michał P. Ziemiak, Marzena Zygo

KOMENTARZE

Stan prawny na 1 września 2022 r.

Recenzent

Dr hab. Dariusz Fuchs, prof. UKSW

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne

Słótko Agata Czuj

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-715-2

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Przedmowa	15
USTAWA z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych	17
Rozdział 1. Przepisy ogólne	19
Art. 1. [Przedmiot ustawy]	20
Art. 2. [Słowniczek ustawowy]	24
Art. 3. [Definicja ubezpieczenia obowiązkowego]	32
Art. 4. [Katalog ubezpieczeń obowiązkowych]	37
Art. 5. [Zawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego]	38
Art. 5a. [Milcząco przyjęcie oferty zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego]	41
Art. 6. [Konwalidacja umowy ubezpieczenia obowiązkowego zawartej z naruszeniem przepisów prawa]	43
Art. 7. [Suma gwarancyjna i suma ubezpieczenia]	44
Art. 8. [Składka ubezpieczeniowa w ubezpieczeniach obowiązkowych]	47
Art. 8a. [Żądanie zmiany wysokości składki ubezpieczeniowej]	52
Art. 9. [Zakres odpowiedzialności ubezpieczyciela]	54
Art. 9a. [Wypadek ubezpieczeniowy]	58
Art. 10. [Spełnienie obowiązku ubezpieczenia]	60
Art. 11. [Zakres obowiązkowych ubezpieczeń OC wynikających z odrębnych aktów prawnych]	62
Art. 12. [Czas trwania ochrony ubezpieczeniowej]	64
Art. 13. [Podstawa wypłaty świadczenia i jego wysokość]	66
Art. 14. [Postępowanie likwidacyjne]	70
Art. 14a. [Termin wypłaty odszkodowania w przypadku sporu między Ubezpieczeniowym Funduszem Gwarancyjnym a zakładem ubezpieczeń]	75
Art. 15. [Zwrot wydatków poniesionych przez ubezpieczającego]	76
Art. 16. [Obowiązki w razie powstania wypadku ubezpieczeniowego]	78

Art. 17.	[Skutki niedochowania obowiązków powstałych z chwilą zaistnienia zdarzenia objętego obowiązkowym ubezpieczeniem]	81
Art. 18.	[Zawiadomienia i oświadczenia]	82
Art. 19.	[Dochodzenie roszczeń przez poszkodowanego]	84
Art. 20.	[Właściwość miejscowa sądu. Obligatoryjne przypozwanie]	88
Art. 21.	[Zakaz samodzielnego uznania lub zaspokojenia roszczenia bez zgody zakładu ubezpieczeń]	91
Art. 22.	[Odesłanie do przepisów k.c. i ustaw szczegółowych]	94
Art. 22a.	[Informacja o możliwości wyczerpania się sumy gwarancyjnej]	96
Rozdział 2. Ubezpieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych		99
Art. 23.	[Obowiązek zawarcia umowy]	103
Art. 24.	[Wyłączenia z obowiązku ubezpieczenia OC]	109
Art. 25.	[Zakres terytorialny]	110
Art. 26.	[Okres objęty umową]	114
Art. 27.	[Ubezpieczenie krótkoterminowe]	114
Art. 28.	[Przedłużanie stosunku ubezpieczenia (klauzula prolongacyjna)]	118
Art. 28a.	[Ubezpieczenie w dwóch lub więcej zakładach ubezpieczeń]	129
Art. 29.	[Umowa OC posiadaczy pojazdów mechanicznych]	131
Art. 30.	[Opłata ewidencyjna]	135
Art. 31.	[Przypadki rozwiązania umowy]	136
Art. 32.	[Potwierdzenie zawarcia umowy ubezpieczenia]	140
Art. 33.	[Rozwiązanie umowy ubezpieczenia]	142
Art. 33a.	[Rozwiązanie umowy ubezpieczenia w przypadku pojazdów dojazd testowych]	149
Art. 34.	[Szkoda powstała w związku z ruchem pojazdu]	149
Art. 34a.	[Właściwość miejscowa sądu]	194
Art. 35.	[Zakres podmiotowy ubezpieczenia OC]	196
Art. 36.	[Wysokość odszkodowania]	204
Art. 36a.	[Koszty dodatkowego badania technicznego]	209
Art. 37.	[Szkoda wyrządzona ruchem zespołu pojazdów mechanicznych]	210
Art. 38.	[Wyłączenie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń]	211
Art. 39.	[Powstanie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń]	219
Art. 40.	[Ustanie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń]	220
Art. 41.	[Zwrot składki]	220
Art. 42.	(uchylony).	223
Art. 42a.	[Zwrot składki w przypadku czasowego wycofania pojazdu z ruchu]	223
Art. 43.	[Regres zakładu ubezpieczeń]	225
Art. 43a.	(uchylony).	233
Rozdział 3. Ubezpieczenie OC rolników		234
Art. 44.	[Obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia]	235
Art. 45.	[Okres ubezpieczenia]	240
Art. 46.	[Domniemanie zawarcia kolejnej umowy ubezpieczenia OC rolników (klauzula prolongacyjna)]	241
Art. 46a.	[Ubezpieczenie w dwóch lub więcej zakładach ubezpieczeń]	246

Art. 47.	[Powstanie obowiązku ubezpieczenia]	248
Art. 48.	[Obowiązek poinformowania o zmianie w posiadaniu gospodarstwa rolnego]	251
Art. 49.	[Rozwiązanie umowy ubezpieczenia]	253
Art. 50.	[Zakres przedmiotowy ubezpieczenia]	256
Art. 51.	[Zakres podmiotowy umowy ubezpieczenia OC rolników]	264
Art. 52.	[Sumy gwarancyjne]	265
Art. 53.	[Wyłączenie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń]	268
Art. 54.	[Termin rozpoczęcia odpowiedzialności zakładu]	274
Art. 55.	[Ustanie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń]	276
Art. 56.	[Zwrot składki za niewykorzystany okres ubezpieczenia]	277
Art. 57.	(uchylony).	280
Art. 58.	[Regres zakładu ubezpieczeń]	280
Rozdział 4. Ubezpieczenie budynków rolniczych		286
Art. 59.	[Obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia budynku rolniczego] ...	287
Art. 60.	[Dzień powstania obowiązku]	296
Art. 61.	[Okres zawarcia umowy]	296
Art. 62.	[Klauzula prolongacyjna]	298
Art. 62a.	[Wypowiedzenie umowy ubezpieczenia]	304
Art. 63.	[Przejście praw i obowiązków na osobę trzecią]	307
Art. 64.	[Obowiązek informacyjny w zakresie zmian w posiadaniu gospodarstwa rolnego]	310
Art. 65.	[Rozwiązanie umowy ubezpieczenia]	312
Art. 66.	[Wyłączenie z ubezpieczenia budynku]	314
Art. 67.	[Szkody objęte ubezpieczeniem]	315
Art. 68.	[Zasady ustalania wysokości szkody]	319
Art. 69.	[Dodatkowe elementy wpływające na wysokość szkody]	328
Art. 70.	[Suma ubezpieczenia]	329
Art. 71.	[Obowiązek aktualizacji wartości przedmiotu ubezpieczenia]	331
Art. 72.	[Budynki wyłączone z obowiązku ubezpieczenia]	332
Art. 73.	[Wyłączenie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń]	332
Art. 74.	[Termin rozpoczęcia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń]	337
Art. 75.	[Ustanie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń]	341
Art. 76.	[Zwrot składki]	341
Art. 77.	(uchylony).	342
Rozdział 5. Dochodzenie roszczeń z tytułu zdarzeń powstałych za granicą		343
Art. 78.	[Uprawnienie do uzyskania informacji przez poszkodowanego]	344
Art. 79.	[Zgłoszenie roszczeń do reprezentanta]	348
Art. 80.	[Sposób działania reprezentanta]	352
Art. 81.	[Zadania reprezentanta]	354
Art. 82.	[Termin rozpatrzenia roszczeń]	357
Art. 83.	[Zgłoszenie roszczeń do organu odszkodowawczego]	358
Art. 83a.	[Obowiązki informacyjne organu odszkodowawczego]	361
Art. 83b.	[Postępowanie likwidacyjne prowadzone przez organ odszkodowawczy]	362

Art. 83c.	[[Zakończenie postępowania likwidacyjnego przez organ odszkodowawczy]	363
Art. 83d.	[Odpowiedź na zgłoszenie szkody]	367
Rozdział 6. Kontrola spełnienia obowiązku zawarcia umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, OC rolników i budynków rolniczych oraz opłaty za niespełnienie tego obowiązku		
		369
Art. 84.	[Organy obowiązane lub uprawnione do wykonywania kontroli spełniania obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego]	370
Art. 85.	[Podstawa ustalenia spełniania obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego]	374
Art. 86.	[Obowiązek okazania dokumentu ubezpieczenia]	380
Art. 87.	[Zawiadomienie o nieokazaniu dokumentu potwierdzającego zawarcie umowy ubezpieczenia]	382
Art. 88.	[Opłata za niedopełnienie obowiązku zawarcia umowy obowiązkowego ubezpieczenia]	385
Art. 89.	[Kontrola spełnienia obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów zarejestrowanych poza granicami RP]	388
Art. 90.	[Wezwanie do uiszczenia opłaty]	391
Art. 91.	[Egzekucja opłaty za niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia]	394
Art. 92.	[Przedawnienie roszczenia z tytułu opłaty]	396
Art. 93.	[Obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia a opłata]	400
Art. 94.	[Postępowanie w sprawach umorzenia opłat lub udzielenia ulgi w spłacie]	400
Art. 95.	[Wyłączenia podmiotowe]	403
Rozdział 7. Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny		
		406
Art. 96.	[Status prawny UFG]	407
Art. 97.	[Członkostwo w UFG]	408
Art. 98.	[Zadania UFG]	410
Art. 98a.	[Wykonywanie przez UFG zadań określonych w odrębnych ustawach]	414
Art. 98b.	[Zakres przetwarzania danych osobowych przez UFG]	415
Art. 98c.	[Zakres przetwarzania danych osobowych dotyczących wyroków skazujących oraz naruszeń prawa lub powiązanych środków bezpieczeństwa]	416
Art. 98d.	[Podejmowanie decyzji w oparciu o zautomatyzowane przetwarzanie danych]	417
Art. 99.	[Pomoc finansowa dla zakładów ubezpieczeń]	417
Art. 100.	[Kontrola prawidłowości wykorzystania pomocy finansowej]	419
Art. 101.	[Źródło środków przeznaczonych na udzielenie pomocy finansowej]	420
Art. 102.	[Zadania UFG jako ośrodka informacji]	420
Art. 102a.	[Informatyczna baza danych]	424

Art. 103.	[Gromadzenie danych dotyczących reprezentantów do spraw roszczeń]	426
Art. 104.	[Udostępnianie danych gromadzonych przez UFG]	427
Art. 105.	[Przekazywanie do UFG danych gromadzonych przez zakład ubezpieczeń]	431
Art. 105a.	[Dane przekazywane do Funduszu przez centralną ewidencję. Dane przekazywane przez zakład ubezpieczeń do centralnej ewidencji]	432
Art. 106.	[Ograniczenia zakresu pokrycia szkód przez UFG]	433
Art. 107.	[Zasada wzajemności przy wypłatach dokonywanych z UFG]	435
Art. 108.	[Zgłoszenie roszczeń do UFG za pośrednictwem zakładu ubezpieczeń]	435
Art. 109.	[Termin zaspokojenia roszczeń]	436
Art. 109a.	[Przedawnienie roszczeń]	437
Art. 110.	[Roszczenie zwrotne UFG]	439
Art. 111.	[Upadłość zakładu ubezpieczeń]	440
Art. 112.	[Jednorazowa składka na rzecz UFG]	441
Art. 113.	[Tryb zaspokajania roszczeń przy upadłości zakładu ubezpieczeń] ...	443
Art. 114.	[Zaspokajanie roszczeń przez UFG, gdy nie została ogłoszona upadłość zakładu ubezpieczeń]	443
Art. 115.	[Organy UFG]	444
Art. 116.	[Statut UFG]	445
Art. 117.	[Gospodarka finansowa UFG]	446
Art. 118.	[Składki wnoszone do Funduszu przez zagraniczne zakłady ubezpieczeń]	448
Art. 119.	[Roczne sprawozdanie z działalności UFG]	449
Art. 119a.	(uchylony).	451
Rozdział 8. Polskie Biuro Ubezpieczycieli Komunikacyjnych		452
Art. 120.	[Status prawny PBUK]	452
Art. 121.	[Członkowie PBUK]	457
Art. 122.	[Zadania PBUK]	460
Art. 123.	[Zakres odpowiedzialności PBUK]	463
Art. 124.	[Zadania PBUK wobec zagranicznych biur narodowych i organów odszkodowawczych]	465
Art. 125.	[Odszkodowania wypłacane przez PBUK]	467
Art. 126.	[Kara pieniężna nakładana na PBUK]	468
Art. 127.	[Zasady likwidacji szkód]	470
Art. 128.	[Zasady likwidacji szkód]	471
Art. 129.	[Wystąpienie o zwrot wypłaconego odszkodowania lub świadczenia]	473
Art. 130.	[Obowiązek zwrotu odszkodowania lub świadczenia wypłaconego przez zagraniczny organ odszkodowawczy lub ubezpieczeniowy fundusz gwarancyjny]	475
Art. 131.	[Roszczenie regresowe Biura]	476
Art. 132.	[Odpowiedzialność solidarna sprawcy szkody i posiadacza pojazdu]	478

Art. 133.	[Udostępnianie danych przez PBUK]	480
Art. 134.	[Wniosek o ustalenie i udostępnienie danych]	482
Art. 135.	[Tryb ustalenia danych]	484
Art. 136.	[Informacje przekazywane do PBUK przez Policję]	485
Art. 136a.	[Zakres przetwarzania danych osobowych przez Biuro]	488
Art. 136b.	[Zakres przetwarzania danych osobowych dotyczących wyroków skazujących oraz naruszeń prawa lub powiązanych środków bezpieczeństwa]	490
Art. 136c.	[Podejmowanie decyzji w oparciu o zautomatyzowane przetwarzanie danych]	492
Art. 136d.	[Okres przechowywania danych przez PBUK]	493
Art. 137.	(uchylony).	494
Art. 138.	[Koszty działalności PBUK]	494
Art. 139.	[Organy PBUK]	496
Art. 140.	[Roczne sprawozdanie z działalności PBUK]	500
Rozdział 9. Zmiany w przepisach obowiązujących		502
Art. 141–158.		502
Rozdział 10. Przepisy przejściowe i końcowe		505
Art. 159.	[Przepisy intertemporalne]	505
Art. 160.	[UFG oraz PBUK funkcjonujące przed wejściem w życie u.u.o.]	508
Art. 161.	[Utrzymanie w mocy przepisów wykonawczych]	509
Art. 162.	[Wejście w życie niektórych przepisów ustawy]	509
Art. 163.	[Wejście w życie ustawy]	510
Autorzy		511

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

dyrektywa
2000/26/WE	– dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/26/WE z 16.05.2000 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych, zmieniająca dyrektywy Rady 73/239/EWG i 88/357/EWG (Dz.Urz. WE L 181 z 20.07.2000 r., s. 65)
dyrektywa
2005/14/WE	– dyrektywa 2005/14/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.05.2005 r. zmieniająca dyrektywy Rady 72/166/EWG, 84/5/EWG, 88/357/EWG i 90/232/EWG oraz dyrektywę 2000/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych (Dz.Urz. UE L 149 z 11.06.2005 r., s. 14)
dyrektywa
2009/103/WE	– dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/103/WE z 16.09.2009 r. w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczania od takiej odpowiedzialności (wersja ujednoliconą) (Dz.Urz. UE L 263 z 7.10.2009 r., s. 11)
dyrektywa
2021/2118	– dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2118 z 24.11.2021 r. zmieniająca dyrektywę 2009/103/WE w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczania od takiej odpowiedzialności (Dz.Urz. UE L 430 z 2.12.2021 r., s. 1)
dyrektywa
72/166/EWG	– dyrektywa Rady z 24.04.1972 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do

	ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczania od takiej odpowiedzialności (Dz.Urz. WE L 103 z 2.05.1972 r., s. 1)
dyrektywa 84/5/EWG –	druga dyrektywa Rady z 30.12.1983 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów silnikowych (84/5/EWG) (Dz.Urz. WE L 8 z 11.01.1984 r., s. 17)
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 735 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
k.p.w.	– ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124 ze zm.)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.)
k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2021 r. poz. 2008 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm. i sprost.)
p.o.ś.	– ustawa z 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2021 r. poz. 1973 ze zm.)
p.r.d.	– ustawa z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 988 ze zm.)
pr. bud.	– ustawa z 7.07.1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2021 r. poz. 2351 ze zm.)
pr. pocz.	– ustawa z 23.11.2012 r. – Prawo pocztowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 896 ze zm.)
pr. up.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1520 ze zm.)
RODO	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz

rozporządzenie 1215/2012	–	uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119 z 4.05.2016 r., s. 1)
rozporządzenie 1307/2013	–	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z 12.12.2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L 351 z 20.12.2012 r., s. 1)
rozporządzenie 167/2013	–	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 z 17.12.2013 r. ustanawiające przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 (Dz.Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., s. 608)
rozporządzenie 864/2007	–	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 167/2013 z 5.02.2013 r. w sprawie homologacji i nadzoru rynku pojazdów rolniczych i leśnych (Dz.Urz. UE L 60 z 2.03.2013 r., s. 1)
u.d.u.	–	rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.07.2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym II) (Dz.Urz. UE L 199 z 31.07.2007 r., s. 40)
u.d.u.r.	–	ustawa z 15.12.2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (Dz.U. z 2022 r. poz. 905)
u.k.p.	–	ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1130 ze zm.)
u.k.u.r.	–	ustawa z 5.01.2011 r. o kierujących pojazdami (Dz.U. z 2021 r. poz. 1212 ze zm.)
u.p.e.a.	–	ustawa z 11.04.2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 461)
u.p.k.	–	ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2022 r. poz. 479 ze zm.)
u.p.n.	–	ustawa z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2020 r. poz. 287 ze zm.)
u.r.r.	–	ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2020 r. poz. 2050 ze zm.)
u.s.r.	–	ustawa z 5.08.2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 187 ze zm.)
	–	ustawa z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2022 r. poz. 933 ze zm.)

- u.u.o., ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych – ustawa z 22.05.2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 621 ze zm.)
- u.w.t.p.a. – ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2021 r. poz. 1119 ze zm.)

Periodyki

- Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
- DPP – Demokratyczny Przegląd Prawniczy
- EPS – Europejski Przegląd Sądowy
- GSP – Gdańskie Studia Prawnicze
- Mon. Praw. – Monitor Prawniczy
- ONSAiWSA – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego
- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
- PiP – Państwo i Prawo
- PPH – Przegląd Prawa Handlowego
- Pr. Sp. – Prawo Spółek
- PS – Przegląd Sądowy
- PUG – Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego

Instytucje

- KNF – Komisja Nadzoru Finansowego
- PBUK – Polskie Biuro Ubezpieczycieli Komunikacyjnych
- PIU – Polska Izba Ubezpieczeń
- SA – Sąd Apelacyjny
- SN – Sąd Najwyższy
- UFG – Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny
- UNKF – Urząd Nadzoru Komisji Finansowej
- WSA – Wojewódzki Sąd Administracyjny

Inne

- CEPiK – Centralna Ewidencja Pojazdów i Kierowców
- OWU – ogólne warunki ubezpieczenia

PRZEDMOWA

Oddawany w Państwa ręce komentarz do ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych stanowi rezultat prac wieloautorskiego zespołu. Jako redaktorzy jesteśmy niezwykle dumni i szczęśliwi, że w jego szeregach udało się nam zgromadzić zarówno wybitnych teoretyków, jak i – w przeważającej części – praktyków, od wielu lat związanych z rynkiem ubezpieczeń.

Ubezpieczenia gospodarcze pełnią niezwykle ważną rolę w codziennym życiu każdego człowieka, nawet jeżeli na pierwszy rzut oka nie zdaje on sobie z tego sprawy. Wśród nich za szczególnie istotne należy uznać ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, zwłaszcza te o charakterze obowiązkowym. Wynika to między innymi z faktu, że ostatnimi laty można było zaobserwować prawdziwe prosperity rynku odszkodowań, ze szczególnym uwzględnieniem tych powiązanych ze zdarzeniami komunikacyjnymi. Sprawy wytaczane przez samych bezpośrednio poszkodowanych, a także te inicjowane przez najbliższych członków ich rodzin bezapelacyjnie zdominowały wokandy wydziałów cywilnych w rodzinnych sądach powszechnych. Analogiczna pozycja przypadła w wydziałach gospodarczych postępowaniom dotyczącym zwrotu kosztów najmu pojazdów zastępczych, kosztów naprawy pojazdu, jego holowania oraz utraty wartości handlowej. Tym samym trudno zaprzeczyć, że jest to problematyka niezwykle aktualna.

Jednocześnie, co znamienne, samych komentarzy do wspomnianej na początku ustawy (bodajże – najważniejszej obok kodeksu cywilnego z punktu widzenia dochodzenia roszczeń odszkodowawczych) jest na rynku stosunkowo niewiele. Jest to zaskakujące, bowiem o ile wspomniany obszar nie podlega na co dzień szczególnie istotnym i gwałtownym zmianom ustawodawczym, o tyle w żadnym razie nie można powiedzieć, by panowała w nim stagnacja. Olbrzymi wpływ ma na niego w szczególności orzecznictwo, próbujące dostosować wykładnię obowiązujących przepisów do dynamicznie zmieniających się stosunków społecznych. Orzecznictwo, które niejednokrotnie potrafi wyjaśnić tyle samo starych wątpliwości, co stworzyć nowe.

Publikacja przeznaczona jest dla wszystkich osób związanych z szeroko pojętym rynkiem ubezpieczeń. Wydaje się jednak, że najczęściej sięgać będą do niej praktycy: sędziowie, radcowie prawni, adwokaci, pracownicy kancelarii odszkodowawczych i towarzystw ubezpieczeniowych. I z myślą o nich właśnie ten komentarz powstał. Zresztą w środowisku praktyków – niezależnie od dziedziny prawa, którą się zajmują – od lat krąży tyle zabawne, co niejednokrotnie prawdziwe powiedzenie, że „tam, gdzie zaczyna się problem, kończy się komentarz”. Pozostaje nam mieć nadzieję, że podczas lektury niniejszego dzieła podobne myśli będą Państwa nachodzić jak najrzadziej.

dr Grzegorz Dybała
dr Kamil Szpyt

USTAWA

z dnia 22 maja 2003 r.

o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych¹

(tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 621; zm.: Dz.U. z 2022 r. poz. 655)

¹ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji wdrożenia następujących dyrektyw Wspólnot Europejskich:

1) dyrektywy 92/49/EWG z 18 lipca 1992 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do ubezpieczeń bezpośrednich innych niż ubezpieczenia na życie oraz zmieniająca dyrektywy 73/239/EWG i 88/357/EWG (trzecia dyrektywa w sprawie ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie) (Dz.Urz. WE L 228 z 11.08.1992);

2) dyrektywy 2000/26/WE z 16 maja 2000 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych, zmieniającej dyrektywy 73/239/EWG i 88/357/EWG (czwarta dyrektywa w sprawie ubezpieczeń komunikacyjnych) (Dz.Urz. WE L 181 z 20.07.2000).

Dane dotyczące ogłoszenia aktów prawa Unii Europejskiej, zamieszczone w niniejszej ustawie – z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej – dotyczą ogłoszenia tych aktów w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej – wydanie specjalne.

ROZDZIAŁ 1

Przepisy ogólne

Literatura: Banasiński A., *Ubezpieczenia gospodarcze*, Warszawa 1993; Byczko S., *Interes ubezpieczeniowy a obowiązek spełnienia świadczenia ubezpieczyciela w umowie ubezpieczenia*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica” 2013/72; Byczko S., *Interes ubezpieczeniowy. Aspekty prawne*, Warszawa 2013; Czachórski W., *Zobowiązania – zarys wykładu*, Warszawa 2003; Kodeks cywilny. Komentarz, t. 3, red. K. Osajda, Warszawa 2017; Kowalewski E., *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej. Funkcje i przemiany*, Toruń 1981; Kowalewski E., *Wprowadzenie do teorii interesu ubezpieczeniowego* [w:] *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*, red. A. Wąsiewicz, Bydgoszcz 1997; Kowalewski E., Fuchs D., Mogilski W.W., *Znaczenie przymusu ubezpieczenia w ubezpieczeniach komunikacyjnych*, PUG 2007/4; Fuchs D., *Interes ubezpieczeniowy w europejskim projekcie PEICL w świetle kodeksowej regulacji umowy ubezpieczenia* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 2, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczynska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020; Fuchs D., *Jurysdykcja sądów powszechnych w zakresie ubezpieczeń gospodarczych zgodnie z rozporządzeniem nr 1215/2012 (tzw. Bruksela Ibis) z uwzględnieniem konwencji Lugano II* [w:] *Kontrakty na rynku ubezpieczeń*, red. D. Fuchs, K. Malinowska, D. Maśniak, Warszawa 2020; Fuchs D., *Prawo ubezpieczeń komunikacyjnych w Polsce. Uwagi z perspektywy akademickiej* [w:] *Ubezpieczenia komunikacyjne OC w Europie i w Polsce*, red. M. Monkiewicz, Warszawa 2009; Fuchs D., *Rozgraniczenie zakresu zastosowania norm kodeksu cywilnego oraz tzw. pakietu ustaw ubezpieczeniowych do ubezpieczeń OC posiadaczy pojazdów mechanicznych*, „Rejent” 2007/4; Fuchs D., *Znaczenie nowelizacji niektórych norm kodeksu cywilnego o umowie ubezpieczenia*, „Prawo Asekuracyjne” 2008/3; Kowalewski E., Fuchs D., Mogilski W.W., Serwach M., *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Bydgoszcz–Toruń 2006; Kowalewski E., Mogilski W., *O potrzebie zmian niektórych uregulowań prawnych ubezpieczeń obowiązkowych*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe” 2013/15; Kowalewski E., Sangowski T., *Prawo ubezpieczeń gospodarczych. Komentarz*, Warszawa 2004; Mogilski W.W., *Pojęcie ubezpieczenia obowiązkowego w kontekście form przymusu ubezpieczenia* [w:] *System prawny ubezpieczeń obowiązkowych. Przesłanki i kierunki reform*, red. E. Kowalewski, Toruń 2014; Orlicki M., *Problematyka odpowiedzialności organu odszkodowawczego*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2004/4.2; Orlicki M., *Ubezpieczenia obowiązkowe*, Warszawa 2011; Orlicki M.,

Umowa ubezpieczenia, Warszawa 2002; Orlicki M., Przewalska K., *Nowe prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Bydgoszcz–Warszawa–Poznań 2004; *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*, t. I, Komentarz, red. M. Serwach, M. Glicz, Z. Brodecki, Warszawa 2010; Pyziak-Szafnicka M., *Uznanie długu*, Warszawa 1996; Safjan M., *Klauzule generalne w prawie cywilnym (przyczynek do dyskusji)*, PiP 1990/11; Sangowski T., *Regres ubezpieczeniowy*, Warszawa 1977; Serwach M., *Dług ubezpieczyciela a zakres actio directa* [w:] *Umowa ubezpieczenia – aktualne problemy prawne*, red. A. Koch, Bydgoszcz–Poznań 2005; Serwach M., *Wina jako zasada odpowiedzialności cywilnej oraz okoliczność zwalniająca z obowiązku naprawienia szkody*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2009/1; Skowrońska-Bocian E., Warciński M. [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1, Komentarz do art. 1–449¹⁰, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2020; Skuczyński P., *Soft law w perspektywie teorii prawa* [w:] *System prawny a porządek prawny*, red. O. Bogucki, S. Czepita, Szczecin 2008; Sośniak M., *Bezprawność zachowania jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej za czyny niedozwolone*, Kraków 1959; Stanek J., *Uznanie roszczenia przez zakład ubezpieczeń. Case study*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2018/1; *System prawa cywilnego*, t. I, Część ogólna, red. S. Grzybowski, Wrocław 1974; Szczygieł M., *Właściwość (natura) stosunku zobowiązaniowego jako ograniczenie zasady swobody umów*, „Palestra” 1997/7–8; *Ubezpieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych – nowe spojrzenie na znaną instytucję*, red. M. Orlicki, J. Pokrzywniak, A. Raczyński, Poznań 2021; *Vademecum ubezpieczeń gospodarczych*, red. T. Sangowski, Poznań 1998; Wałachowska M., *W sprawie stosowania przepisów kodeksu cywilnego do umowy ubezpieczenia obowiązkowego* [w:] *System prawny ubezpieczeń obowiązkowych. Przesłanki i kierunki reform*, red. E. Kowalewski, W.W. Mogiński, Toruń 2014; Wielgus K., *Umowne uznanie długu*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2020/2; Williams C.A. Jr., Smith M.L., Young P.C., *Zarządzanie ryzykiem a ubezpieczenia*, Warszawa 2002; *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, red. S. Włodyka, Kraków 1993; Wolińska B. [w:] *Prawo ubezpieczeń gospodarczych. Ustawy z komentarzem*, red. S. Rogowski, Warszawa 2004; Wyszynska-Słufińska P., *Interes ubezpieczeniowy w ubezpieczeniu mienia posiadanego na innej podstawie niż prawo własności*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2018/2; Zeliwiański R., *O potrzebie podejmowania przez zakłady ubezpieczeń działań prewencyjnych dotyczących szkód powstałych w związku z ruchem pojazdów mechanicznych*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe” 2013/15.

Art. 1. [Przedmiot ustawy]

Ustawa określa:

- 1) zasady zawierania i wykonywania umów obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego i obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych;
- 2) sposób kontroli spełnienia obowiązku zawarcia umów ubezpieczeń, o których mowa w pkt 1, oraz konsekwencje niespełnienia tego obowiązku;
- 3) podstawowe zasady, jakim powinny odpowiadać inne, niż określone w pkt 1, umowy ubezpieczeń obowiązkowych;

4) zadania i zasady działania Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego i Polskiego Biura Ubezpieczycieli Komunikacyjnych.

Spis treści

I. Uwagi ogólne	21
II. Zawieranie i wykonywanie umów obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej oraz budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego	21
III. Kontrola spełnienia obowiązku zawarcia umów ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej i obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego	23
IV. Zadania i zasady działania UFG i PBUK	23

I. Uwagi ogólne

1. **Obszary tematyczne ustawy.** W komentowanym artykule określony został zakres przedmiotowy ustawy. Można go podzielić na cztery obszary tematyczne, których łączna analiza umożliwia identyfikację problematyki dotyczącej ubezpieczeń obowiązkowych. Jednakże w analizowanym przepisie ustawodawca nie wskazał definicji ubezpieczenia obowiązkowego, przyjmując zapewne założenie, że jego niezbędnym elementem jest wprowadzenie obowiązku jego zawarcia.

II. Zawieranie i wykonywanie umów obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej oraz budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego

2. **Systematyka ustawy.** Regulacje dotyczące zasad zawierania i wykonywania trzech obowiązkowych umów ubezpieczeń zostały usystematyzowane w samodzielnych rozdziałach. Problematyka dotycząca ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych została zawarta w rozdziale 2 w art. 23–43 u.u.o. Tytuł rozdziału 2 w brzmieniu „Ubezpieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych” nie jest tożsamy z identyfikacją umowy obowiązkowego ubezpieczenia wskazanego w art. 23 ust. 1 u.u.o. jako obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem posiadanego przez niego pojazdu. Ustawodawca w tytule rozdziału 2 nie wskazuje na zakres ubezpieczenia odnoszący się do szkód powstałych w związku z ruchem posiadanego pojazdu. Obowiązkowe ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych pozostaje najważniejszym rodzajem ubezpieczeń w Polsce, Europie i na świecie (M. Orlicki, *Ubez-*

pieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych – nowe spojrzenie na znaną instytucję, Poznań 2021, s. 11).

3. **Identyfikacja ubezpieczeń obowiązkowych.** Prawna problematyka dotycząca obowiązkowego ubezpieczenia OC rolników została zawarta w rozdziale 3 komentowanej ustawy w art. 44–58. Tytuł rozdziału 3 dotyczący identyfikacji obowiązkowego ubezpieczenia nie jest tożsamy z jego identyfikacją wskazaną w art. 44, zgodnie z którym rolnik jest zobowiązany do zawarcia umowy ubezpieczenia OC rolników z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego. Regulacje dotyczące obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych zostały uregulowane w rozdziale 4 zatytułowanym „Ubezpieczenie budynków rolniczych”. Ustawodawca wprowadził zatem różne sposoby identyfikacji umów obowiązkowego ubezpieczenia zawarte w odrębnych jej tytułach z tymi, które zostały zastosowane w treści ustawy. Wprowadzony przez ustawodawcę niejednorodny sposób identyfikacji ubezpieczeń obowiązkowych powoduje możliwość stosowania w przestrzeni ubezpieczeniowej różnego ich nazewnictwa.
4. **Zakres przedmiotowy ustawy.** Faktycznie zakres przedmiotowy ustawy w części dotyczącej zasad zawierania i wykonywania umów ubezpieczeń jest znacząco szerszy. Tytułem przykładu można wskazać zagadnienia dotyczące regulacji zasad odnoszących się do wysokości odszkodowania czy regresu zakładu ubezpieczeń w umowie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych (zob. art. 36 oraz art. 43 u.u.o.) czy zagadnienia dotyczące zasad ustalania wysokości odszkodowania w ubezpieczeniu OC rolników (zob. art. 52 u.u.o.) i regresu (zob. art. 58 u.u.o.) lub szkody w umowie ubezpieczenia budynku wchodzącego w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych (zob. art. 68 u.u.o.). Zagadnienia dotyczące komentowanej problematyki były już przedmiotem analizy. Warto wspomnieć o poglądzie W.W. Mogilskiego, zgodnie z którym ustawa „tak szczegółowo reguluje treść wymienionych umów ubezpieczeń obowiązkowych, że eliminuje potrzebę wydawania dla nich OWU” (E. Kowalewski, D. Fuchs, W.W. Mogilski, M. Serwach, *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Bydgoszcz–Toruń 2006). Zaprezentowany pogląd był także akceptowany w literaturze przez M. Serwach (M. Serwach, *Komentarz do ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych* [w:] *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*, t. 1, *Komentarz*, red. M. Serwach, M. Glicz, Z. Brodecki, Warszawa 2010, s. 138).
5. **Identyfikacja zasad zawierania i wykonywania umów ubezpieczenia obowiązkowego.** Sformułowanie dotyczące zasad „zawierania i wykonywania umów” nie jest zatem precyzyjne i nie odnosi się do faktycznego zakresu merytorycznego ustawy. Ustawodawca enumeratywnie wyodrębnił ubezpieczenia, względem których wskazał zasady ich zawierania i wykonywania oraz pozostałe ubezpieczenia, którym zasady te powinny odpowiadać. Ustawa odnosi się bowiem do regulacji dotyczących wszystkich ubezpieczeń

obowiązkowych oraz przepisy określające szczegółowe regulacje mające zastosowanie wobec ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego oraz ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych. W rozdziale 1, w szczególności w art. 4 u.u.o., wskazano katalog ubezpieczeń obowiązkowych, który jest tworzony nie tylko przez ubezpieczenia, wobec których ustawodawca określił zasady ich zawierania i wykonywania, lecz także wskazuje na ubezpieczenia wynikające z przepisów odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską. W odniesieniu do innych niż określone w pkt 1 umów ubezpieczeń obowiązkowych ustawodawca posługuje się zwrotem dotyczącym podstawowych zasad je obejmujących. Sytuacja ta doprowadza do trudności w skatalogowaniu ubezpieczeń obowiązkowych. Stan ten został poddany krytyce w doktrynie. Zdaniem W. W. Mogilskiego mamy do czynienia z postępującą „inflacją obowiązkowości” (W. W. Mogilski, *Zagadnienia legislacyjne ubezpieczeń obowiązkowych w kodeksie ubezpieczeń* [w:] *O potrzebie polskiego kodeksu ubezpieczeń*, red. E. Kowalewski, Toruń 2009, s. 184). W praktyce istnieje problem ustalenia faktycznej liczby ubezpieczeń obowiązkowych. W odniesieniu do analizy podstawowych zasad dotyczących innych ubezpieczeń obowiązkowych mogą powstawać wątpliwości zgodności przyjętych w ustawie regulacji z postanowieniami rozporządzeń wykonawczych.

III. Kontrola spełnienia obowiązku zawarcia umów ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej i obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego

- 6. Zakres regulacji dotyczący sposobu kontroli spełnienia obowiązku zawarcia umów ubezpieczenia.** Przedmiot regulacji ustawy dotyczący sposobu kontroli spełnienia obowiązku zawarcia umów ubezpieczeń i konsekwencji jego niespełnienia odnosi się wyłącznie do ubezpieczeń wskazanych w pkt 1. Został on uregulowany w rozdziale 6 w art. 84–95 u.u.o. Należy jednak zwrócić uwagę na istniejącą niekonsekwencję ustawodawcy w zakresie identyfikacji skutków niespełnienia obowiązku zawarcia umowy. W tytule rozdziału 6 ustawodawca określa skutki niespełnienia tego obowiązku, uznając, że są nimi kontrola spełnienia obowiązku zawarcia umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, OC rolników i budynków rolniczych oraz opłaty.

IV. Zadania i zasady działania UFG i PBUK

- 7. Zakres regulacji dotyczący instytucji pomocniczych.** Ustawa reguluje także zadania i zasady działania UFG oraz PBUK, które zaliczane są do instytucji pomocniczych rynku ubezpieczeniowego. Niejednokrotnie nazywane są one instytucjami quasi-ubezpieczeniowymi. W doktrynie prawa ubezpieczeniowego nie ma jednolitego poglądu dotyczącego zasadności zamieszczenia regulacji dotyczących zadań oraz zasad działania UFG

i PBUK w komentowanej ustawie. Zdaniem E. Kowalewskiego problematyka dotycząca obu organów ma charakter ustrojowy i wprowadzenie ich do ustawy stanowi nadmierne jej obciążenie (E. Kowalewski, T. Sangowski, *Prawo ubezpieczeń gospodarczych. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 259). Tożsamy pogląd został wyrażony przez M. Serwach (M. Serwach, *Komentarz do ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych...* [w:] *Prawo ubezpieczeń gospodarczych...*, t. I, red. M. Serwach, M. Glicz, Z. Brodecki, s. 681). Ponadto reprezentanci wskazanego poglądu twierdzą, że kompetencje UFG są znacznie szersze niż funkcje informacyjne oraz kontrolne i swoim zakresem wykraczają poza problematykę dotyczącą ubezpieczeń obowiązkowych. Prezentowane są także poglądy potwierdzające słuszność zastosowanego rozwiązania polegającego na usytuowaniu zagadnień dotyczących wymienionych instytucji pomocniczych w ustawie o ubezpieczeniach obowiązkowych. Zwolenniczką takiego poglądu jest między innymi B. Wolińska (B. Wolińska [w:] *Prawo ubezpieczeń gospodarczych. Ustawy z komentarzem*, red. S. Rogowski, Warszawa 2004, s. 299). Podobne stanowisko zaprezentowali M. Orlicki oraz K. Przewalska (M. Orlicki, K. Przewalska, *Nowe prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Bydgoszcz–Warszawa–Poznań 2004, s. 243). Wspomnieć należy, że wskazane instytucje pomocnicze rynku ubezpieczeniowego są nierozzerwalnie związane z problematyką ubezpieczeń obowiązkowych, a ustawodawca dotychczas nie wprowadził kodeksu ubezpieczeń, w którym mógłby dokonać podziału analizowanych zagadnień na obszary ustrojowe dotyczące zasad organizacji i funkcjonowania zakładów ubezpieczeń i instytucji pomocniczych rynku ubezpieczeniowego oraz pozaustrojowych odnoszących się do pozostałych zagadnień związanych z poszczególnymi rodzajami ubezpieczeń.

Art. 2. [Słowniczek ustawowy]

1. Określenia użyte w ustawie oznaczają:

- 1) biuro narodowe – organizację zakładów ubezpieczeń na terytorium danego państwa, które prowadzą działalność ubezpieczeniową w zakresie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych;
- 2) budynek wchodzący w skład gospodarstwa rolnego – obiekt budowlany o powierzchni powyżej 20 m² określony w art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351 oraz z 2022 r. poz. 88), będący w posiadaniu rolnika;
- 3) centralna ewidencja pojazdów – centralną ewidencję pojazdów określoną w art. 80a–80e ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2021 r. poz. 450, z późn. zm.);
- 4) gospodarstwo rolne – obszar użytków rolnych, gruntów pod stawami oraz sklasyfikowanych jako użytki rolne gruntów pod zabudowaniami, przekraczający łącznie powierzchnię 1,0 ha, jeżeli podlega on w całości lub części opodatkowaniu podatkiem rolnym, a także obszar takich użytków i gruntów, niezależnie od jego powierzchni, jeżeli jest prowadzona na nim

- produkcja rolna, stanowiąca dział specjalny w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych;
- 5) ² komisja do rozpatrywania roszczeń – komisję do rozpatrywania roszczeń z tytułu szkód wyrządzonych przez wojska obce, powołaną przez Ministra Obrony Narodowej na podstawie ustawy z dnia 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznicznym i organizacjom międzynarodowym (Dz. U. z 2018 r. poz. 2110);
 - 6) organ nadzoru – Komisję Nadzoru Finansowego, o której mowa w ustawie z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 2059 oraz z 2021 r. poz. 680, 815, 1598 i 2140);
 - 7) organ odszkodowawczy – organ odpowiedzialny za zaspokajanie roszczeń poszkodowanych z tytułu umów ubezpieczenia obowiązkowego, o którym mowa w art. 4 pkt 1, wynikających ze zdarzeń, które zaistniały na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej innego niż miejsce zamieszkania poszkodowanego oraz na terytorium państw trzecich, i powstałych w związku z ruchem pojazdów mechanicznych ubezpieczonych i zarejestrowanych w państwie członkowskim Unii Europejskiej;
 - 8) ośrodek informacji – ośrodek gromadzący informacje o umowach obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych oraz informacje o reprezentantach do spraw roszczeń ustanowionych przez zakłady ubezpieczeń;
 - 9) państwo trzecie – państwo niebędące państwem członkowskim Unii Europejskiej, którego biuro narodowe jest Członkiem Systemu Zielonej Karty;
 - 10) pojazd mechaniczny:
 - a) pojazd samochodowy, ciągnik rolniczy, motorower i przyczepę określone w przepisach ustawy – Prawo o ruchu drogowym,
 - b) pojazd wolnobieżny w rozumieniu przepisów ustawy – Prawo o ruchu drogowym, z wyłączeniem pojazdów wolnobieżnych będących w posiadaniu rolników posiadających gospodarstwo rolne i użytkowanych w związku z posiadaniem tego gospodarstwa;
 - 10a) pojazd do jazdy testowych – niezarejestrowany wcześniej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą pojazd mechaniczny, o którym mowa w pkt 10 lit. a, używany przez podmiot uprawniony, o którym mowa w art. 80s ust. 2 ustawy – Prawo o ruchu drogowym, na podstawie decyzji o profesjonalnej rejestracji pojazdów;
 - 11) pojazd historyczny – pojazd mechaniczny, o którym mowa w pkt 10, będący:

² Art. 2 ust. 1 pkt 5 zmieniony przez art. 739 ustawy z 11 marca 2022 r. (Dz.U. poz. 655) zmieniającej nin. ustawę z dniem 23 kwietnia 2022 r.

- a) pojazdem zabytkowym w rozumieniu przepisów ustawy – Prawo o ruchu drogowym,
 - b) pojazdem mającym co najmniej 40 lat,
 - c) pojazdem mającym co najmniej 25 lat i który został uznany przez rzeczoznawcę samochodowego za pojazd unikatowy lub mający szczególne znaczenie dla udokumentowania historii motoryzacji;
- 11a) reprezentant do spraw roszczeń – reprezentanta do spraw roszczeń w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1130, 2140 i 2328), ustanowionego w Rzeczypospolitej Polskiej przez zagraniczny zakład ubezpieczeń z państwa członkowskiego Unii Europejskiej;
- 12) rolnik – osobę fizyczną, w której posiadaniu lub współposiadaniu jest gospodarstwo rolne;
- 12a) szkoda istotna – szkodę, o której mowa w art. 2 pkt 10a ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym;
- 13) trzęsienie ziemi – naturalny, krótki i gwałtowny wstrząs (lub ich serię) gruntu, powstały pod powierzchnią ziemi i rozchodzący się w postaci fal sejsmicznych od ośrodka (epicentrum), znajdującego się na powierzchni, gdzie drgania są najsilniejsze; przy określaniu siły trzęsienia ziemi używa się skali magnitud (skala Richtera);
- 14) ubezpieczenie graniczne – ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, którego umowa jest zawierana w przypadku braku ważnej Zielonej Karty przez posiadacza pojazdu mechanicznego zarejestrowanego za granicą, z wyłączeniem posiadaczy pojazdów mechanicznych zarejestrowanych w państwach, których biura narodowe są sygnatariuszami Porozumienia Wielostronnego;
- 14a) wprowadzenie pojazdu do ruchu – wprowadzenie pojazdu na drogę rozumianą zgodnie z art. 2 pkt 1 ustawy – Prawo o ruchu drogowym;
- 15) Porozumienie Wielostronne – umowa zawarta między biurami narodowymi z państw członkowskich Unii Europejskiej, państw Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) oraz państw stowarzyszonych, określająca wzajemne stosunki między biurami narodowymi;
- 16) sygnatariusz Porozumienia Wielostronnego – biuro narodowe, które zawarło umowę dotyczącą zaspokajania roszczeń wynikających z międzynarodowego ruchu pojazdów mechanicznych, zgodnie z postanowieniami Porozumienia Wielostronnego;
- 17) Zielona Karta – międzynarodowy certyfikat ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, wystawiony w imieniu biura narodowego.

2. Ilekroć w ustawie jest mowa o państwach członkowskich Unii Europejskiej należy przez to rozumieć także państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym.

I. Słowniczek pojęć

1. **Definicje zastosowane w ustawie.** Istotnym walorem komentowanej regulacji jest wprowadzenie przez ustawodawcę słowniczka obejmującego wyjaśnienie stosowanych pojęć oraz instytucji. Wprowadzone przez ustawodawcę definicje wymagają jednak ich analizy w związku z innymi przepisami prawa. Wprowadzone do słowniczka pojęć definicje można podzielić na kilka grup. Pierwszą tworzą definicje, które mają charakter w pełni samodzielny. Należą do nich między innymi definicje wskazane w pkt 1, 4, 7, 14. Ponadto zasadne jest wskazanie typu definicji, które mogą być wykorzystane poprzez skorzystanie z innych aktów prawnych, do których odsyłają. Do grupy tej należą definicje umieszczone między innymi w pkt 2, 3, 5, 6, 10. Słowniczek pojęć ustawowych zawiera także takie definicje, których wyjaśnienie wymaga skorzystania z innych aktów prawnych. Do tej kategorii należy na przykład definicja szkody istotnej. Zastosowany przez ustawodawcę sposób przedstawienia definicji wskazuje na rozbudowany charakter analizowanych pojęć. Jednocześnie poznawanie oznaczonych pojęć wymaga łącznego korzystania z kilku aktów prawnych. Wskazanie trzech grup definicji zastosowanych w słowniczku potwierdza złożoność problematyki stanowiącej zakres przedmiotowy komentowanej ustawy.
2. **Biuro narodowe.** Pojęcie biura narodowego związane jest z funkcjonowaniem systemu Zielonej Karty. Biuro narodowe na mocy rekomendacji Organizacji Narodów Zjednoczonych zwanej rekomendacją genewską nr 5 (Recommendation No 5 on Insurance of Motorist Against Third Party Risks) z 25.01.1949 r. jest biurem Zielonej Karty funkcjonującym w każdym państwie systemu Zielonej Karty od dnia 1.01.1953 r. Polska jest jego członkiem od 1958 r. Biura Narodowe są zrzeszone w Radzie Biur z siedzibą w Londynie.
3. **Budynek wchodzący w skład gospodarstwa rolnego.** Ustawodawca zauważa konieczność jego identyfikacji z wykorzystaniem regulacji zawartych w ustawie – Prawo budowlane. Zgodnie z przywołanym art. 3 pkt 2 pr. bud. budynkiem jest obiekt budowlany, który jest trwale związany z gruntem, wydzielony z przestrzeni za pomocą przegród budowlanych oraz posiada fundamenty i dach. Definicja budynku wchodzącego w skład gospodarstwa rolnego obejmuje zatem elementy regulacyjne zawarte w dwóch ustawach. Budynek, który wchodzi w skład gospodarstwa rolnego, powinien spełniać wymagania wynikające z ustawy – Prawo budowlane oraz te, które wynikają z komentowanej ustawy. Do tych ostatnich należy powierzchnia powyżej 20 m² oraz posiadanie budynku przez rolnika.

4. **Centralna Ewidencja Pojazdów.** Regulacje zawarte w art. 80a–80d p.r.d. dotyczą między innymi utworzenia centralnej ewidencji pojazdów, danych w niej gromadzonych, dostępu do danych zgromadzonych w ewidencji, terminu ich wprowadzania, usunięcia niezgodności danych, przekazania i aktualizacji danych o przedsiębiorcach prowadzących stacje kontroli pojazdów, dostępu ABW oraz AW do ewidencji, elektronicznego katalogu marek i typów pojazdów homologowanych oraz dopuszczonych do ruchu w Polsce, udostępniania danych ewidencyjnych, elektronicznego udostępniania zainteresowanym danych ewidencyjnych, wnioskowania o udostępnienie danych, odpłatności za ich udostępnienie. Ewidencję prowadzi minister właściwy do spraw informatyzacji w systemie teleinformatycznym, a zakres gromadzonych danych jest uszczegółowiony i podlega ścisłej reglamentacji. W rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z 18.06.2014 r. w sprawie centralnej ewidencji pojazdów (Dz.U. poz. 816 ze zm.) określono sposób jej prowadzenia z uwzględnieniem tworzenia danych w systemie teleinformatycznym w rozumieniu art. 3 pkt 3 ustawy z 17.02.2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. z 2021 r. poz. 2070 ze zm.).
5. **Gospodarstwo rolne.** Zastosowana w komentowanej ustawie definicja różni się od wprowadzonej w art. 55³ k.c., zgodnie z którym za gospodarstwo rolne uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Nieruchomość rolna została także zdefiniowana w art. 2 pkt 1 u.k.u.r. Zgodnie z nim jest nią nieruchomość rolna w rozumieniu kodeksu cywilnego z wyłączeniem nieruchomości położonych na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele inne niż rolne.
6. **Komisja do spraw rozpatrywania roszczeń.** Zasady działania Komisji do spraw rozpatrywania roszczeń zostały określone w art. 11 ust. 3 pkt 2 ustawy z 23.09.1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznikom i organizacjom międzynarodowym (Dz.U. z 2018 r. poz. 2110 ze zm.).
7. **Organ nadzoru.** Ustawodawca wskazuje KNF i odwołuje się do ustawy z 21.07.2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 660 ze zm.). W jej art. 1 określono obszary nadzoru nad rynkiem finansowym, uznając, że obejmuje on między innymi nadzór bankowy, emerytalny, ubezpieczeniowy, nad rynkiem kapitałowym, instytucjami płatniczymi, agencjami ratingowymi, spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi, Krajową Spółdzielczą Kasą Oszczędnościowo-Kredytową.
8. **Organ odszkodowawczy.** Instytucja organu odszkodowawczego została przewidziana w art. 6 dyrektywy komunikacyjnej 2000/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z 16.05.2000 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odno-

szących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych, zmieniającej dyrektywy Rady 73/239/EWG i 88/357/EWG – tzw. czwartej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń komunikacyjnych (Dz.Urz. WE L 181 z 20.07.2000 r., s. 65). Funkcję organu odszkodowawczego w Polsce pełni PBUK. Organ odszkodowawczy odpowiada za zapłatę świadczenia odszkodowawczego, jeżeli są spełnione następujące przesłanki: brak jest reprezentanta do spraw roszczeń albo brak jest uzasadnionej odpowiedzi zakładu ubezpieczeń lub reprezentanta w terminie trzech miesięcy, poszkodowany nie wytoczył dotychczas powództwa przeciwko zakładowi ubezpieczeń (M. Orlicki, *Problematyka odpowiedzialności organu odszkodowawczego*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2004/4.2, s. 154).

9. **Ośrodek informacji.** Instytucja ta została powołana wraz z wejściem w życie komentowanej ustawy. Zadania Funduszu jako ośrodka informacji zostały uszczegółowione w art. 102 u.u.o.
10. **Państwo trzecie.** Państwo, które nie jest członkiem Unii Europejskiej, ale jego biuro narodowe jest członkiem systemu Zielonej Karty.
11. **Pojazd mechaniczny.** Ustawa definiuje różne rodzaje pojazdów mechanicznych z wykorzystaniem tych, które zostały zawarte w ustawie – Prawo o ruchu drogowym. W art. 2 pkt 31 p.r.d. mowa jest o pojeździe, za który uważa się środek transportu przeznaczony do poruszania się po drodze oraz maszynę lub urządzenie do tego przystosowane. Pojazd samochodowy został zdefiniowany w art. 2 pkt 33 p.r.d. Zgodnie z nim jest to pojazd silnikowy, którego konstrukcja umożliwia jazdę z prędkością 25 km/h. Ciągnik rolniczy został zdefiniowany w art. 2 pkt 44 p.r.d. jako pojazd silnikowy, którego konstrukcja umożliwia rozwijanie prędkości nie mniejszej niż 6 km/h, skonstruowany do używania łącznie ze sprzętem do prac rolnych, leśnych lub ogrodnich. Może być również przystosowany do ciągnięcia przyczep oraz prac ziemnych. Motorower został zdefiniowany w art. 2 pkt 46 p.r.d. jako pojazd dwu- lub trójkołowy zaopatrzony w silnik spalinowy o pojemności skokowej nieprzekraczającej 50 cm³ lub w silnik elektryczny o mocy nie większej niż 4 kW, którego konstrukcja ogranicza prędkość jazdy do 45 km/h. Przyczepa została zdefiniowana w art. 2 pkt 50 p.r.d. jako pojazd bez silnika, przystosowany do łączenia go z innym pojazdem. Pojazd wolnobieżny został zdefiniowany w art. 2 pkt 34 p.r.d. jako pojazd silnikowy, którego konstrukcja ogranicza prędkość jazdy do 25 km/h, z wyłączeniem ciągnika rolniczego. Z grupy pojazdów wolnobieżnych został wyłączony przez ustawodawcę pojazd będący w posiadaniu rolników prowadzących gospodarstwo rolne. Można zatem uznać, że ustawodawca dokonał wyodrębnienia dwóch kategorii pojazdów wolnobieżnych, tj. rolniczych i nierolniczych. W ocenie E. Kowalewskiego ustawowa regulacja pojazdu wolnobieżnego nie jest „klarowna ani chyba zbyt logiczna” (E. Kowalewski, T. Sangowski, *Prawo...*, s. 260). Pojazd do jazdy testowych został zdefiniowany jako wcześniej niezarejestrowany w Polsce, a używany przez podmioty uprawnione w ramach prowadzonej działalności do posługiwania się profesjonalnym dowo-

dem rejestracyjnym i profesjonalnymi tablicami (tablicą) rejestracyjnymi (rejestracyjną) będące:

- a) przedsiębiorcą posiadającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej siedzibę, a w przypadku przedsiębiorcy posiadającego siedzibę za granicą – oddział, zajmujący się produkcją, dystrybucją (sprzedażą prowadzoną w ramach handlu) lub badaniem pojazdów niezarejestrowanych wcześniej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą;
- b) jednostką uprawnioną lub jednostką badawczą producenta pojazdu, przedmiotu wyposażenia lub części przeprowadzającą badania pojazdu, przedmiotu wyposażenia lub części.

- 12. Pojazd zabytkowy.** Zgodnie z art. 2 pkt 39 p.r.d. pojazd zabytkowy został zdefiniowany jako pojazd, który na podstawie odrębnych przepisów został wpisany do rejestru zabytków lub znajduje się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także pojazd wpisany do inwentarza muzealiów, zgodnie z odrębnymi przepisami. W komentowanej ustawie ustawodawca wprowadza szerszą kategorię pojazdu historycznego, do którego zalicza również pojazd zabytkowy oraz inne kategorie wchodzące w jego zakres, a dotyczące wieku pojazdu, oraz wymaga także, aby był uznany przez rzeczoznawcę za pojazd uniikatowy.
- 13. Rolnik.** Ustawa definiuje rolnika jako osobę fizyczną, w której posiadaniu lub współposiadaniu jest gospodarstwo rolne. Nie wprowadzono definicji producenta rolnego. Zgodnie z art. 3 pkt 3 ustawy z 18.12.2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (Dz.U. z 2022 r. poz. 203 ze zm.) producentem rolnym jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, będąca rolnikiem w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 z 17.12.2013 r. ustanawiającego przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 (Dz.Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., s. 608).
- 14. Szkada istotna.** Ustawa wprowadza pojęcie szkody istotnej w art. 2 pkt 10a p.r.d. jako szkody w zakresie elementów układu nośnego, hamulcowego lub kierowniczego pojazdu mającej wpływ na bezpieczeństwo ruchu drogowego, kwalifikującej pojazd do dodatkowego badania technicznego, i stwierdzonej przez UFG lub przez zakład ubezpieczeń w związku z otrzymanym zgłoszeniem szkody z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia, o którym mowa w dziale II w grupach 3 i 10 załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Grupa 3 dotyczy ubezpieczeń casco pojazdów lądowych z wyjątkiem pojazdów szynowych, zaś grupa 10 ubezpieczeń OC wszelkiego rodzaju wynikających z posiadania i użytkowania pojazdów lądowych z napędem własnym, łącznie z ubezpieczeniem odpowiedzialności przewoźnika. Szkada istotna w rozumieniu

komentowanej ustawy dotyczy uszczerbku majątkowego, który powstał w określonych elementach zapewniających bezpieczeństwo pojazdu, a które pozostają w związku z zapewnieniem jego bezpieczeństwa. Wprawdzie szkoda istotna dotyczy uszczerbku majątkowego, to jednak jej zaistnienie zmniejsza bezpieczeństwo ruchu drogowego i może skutkować powstaniem szkody osobowej. Wprowadzone pojęcie szkody ma indywidualny charakter.

15. **Trzęsienie ziemi.** Definicja zawarta w komentowanej ustawie jest przykładem jednego ze zdarzeń uznawanych za przypadek siły wyższej. Ustawodawca nie wskazał racjonalnych przesłanek, którymi kierował się przy wprowadzeniu tej definicji w słowniczku pojęć, skoro dotyczy ono jednego przypadku wyłączenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń. Pozostałe przesłanki umożliwiające wyłączenie odpowiedzialności z tytułu szkód powstałych w budynkach rolniczych zostały określone w art. 73 u.u.o.
16. **Ubezpieczenie graniczne.** To umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, które zostały zarejestrowane poza granicami Polski i nie posiadają takiego ubezpieczenia, a wjeżdżają na teren Polski.
17. **Wprowadzenie pojazdu do ruchu.** Pojęcie zostało zdefiniowane w art. 2 pkt 1 p.r.d. Wskazany przepis prawny odnosi się do definicji drogi jako wydzielonego pasa terenu składającego się z jezdni, pobocza, chodnika, drogi dla pieszych lub drogi dla rowerów, łącznie z torowiskiem pojazdów szynowych znajdującym się w obrębie tego pasa, przeznaczonego do ruchu lub postoju pojazdów, ruchu pieszych, ruchu osób poruszających się przy użyciu urządzenia wspomagającego ruch, jazdy wierzchem lub pędzenia zwierząt.
18. **Porozumienie Wielostronne.** Porozumienie Wielostronne funkcjonuje w ramach systemu Zielonej Karty. Jego intencją jest przyznanie posiadaczom pojazdów zarejestrowanych w państwach, których biura narodowe są sygnatariuszami Porozumienia, możliwości poruszania się po terytorium państwa będącego stroną Porozumienia bez konieczności posiadania Zielonej Karty. Jest to umowa międzynarodowa podpisana przez państwa członkowskie Unii Europejskiej, państwa Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu oraz państwa stowarzyszone, które są członkami systemu Zielonej Karty.
19. **Sygnatariusz Porozumienia Wielostronnego.** To państwo, które podpisuje umowę międzynarodową i zobowiązuje się do realizacji jego postanowień.
20. **Zielona Karta.** To Międzynarodowy Certyfikat Ubezpieczeniowy uznawany przez rządy państw, których Biura Narodowe należą do systemu. Potwierdza zawarcie umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody związane z ruchem tych pojazdów zgodnie z prawem ubezpieczeniowym obowiązującym w ich kraju.

Art. 3. [Definicja ubezpieczenia obowiązkowego]

1. Ubezpieczeniem obowiązkowym jest ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej podmiotu lub ubezpieczenie mienia, jeżeli ustawa lub ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską umowa międzynarodowa nakłada obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia.

2. (*uchylony*)

Spis treści

I. Uwagi ogólne	32
II. Podział ubezpieczeń majątkowych i istota interesu majątkowego	33
III. Interes majątkowy a interes ubezpieczeniowy	33
IV. Przedmiot ochrony	35
V. Pozostałe ubezpieczenia obowiązkowe	35

I. Uwagi ogólne

1. **Podział ubezpieczeń majątkowych.** Ustawodawca dokonał podziału ubezpieczeń obowiązkowych na dwie grupy. Należą do nich: ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej podmiotu oraz ubezpieczenie mienia. Warunkiem uznania ubezpieczenia za obowiązkowe jest zakwalifikowanie go do analizowanej kategorii przez ustawę lub umowę międzynarodową. Ustawa lub umowa międzynarodowa kreują obowiązek zawarcia ubezpieczenia. Rozstrzygnięcie w zakresie przyznania ubezpieczeniu charakteru obowiązkowego wynika zatem z zewnętrznych wobec ubezpieczającego prawnych instrumentów wyznaczających obowiązek zawarcia ubezpieczenia. Obie kategorie ubezpieczeń należą do ubezpieczeń majątkowych. Elementem kluczowym jest także zauważenie konieczności przestrzegania obowiązku ubezpieczenia polegającego na zagwarantowaniu w systemie prawa pozytywnego państwa przymusu ubezpieczenia. W ocenie D. Fuchsa problematyka dotycząca przymusu ubezpieczenia wykracza poza przepisy ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych i jest domeną prawa publicznego oraz prywatnego (D. Fuchs, *Znaczenie przymusu ubezpieczenia w ubezpieczeniach komunikacyjnych*, PUG 2007/4, s. 23). Wzmocnieniu uległa jednocześnie funkcja ochronna ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych. Przymus ubezpieczeniowy jest adresowany do ubezpieczycieli i ubezpieczonych. Godzi się zauważyć, że analizowany przymus ubezpieczenia zabezpiecza interesy ubezpieczonych, chroniąc ich interesy majątkowe w sytuacji zaistnienia szkody. Przymus ubezpieczenia pozostaje w związku z funkcją ochronną ubezpieczenia. W.W. Mogilski wyodrębnił dwa rodzaje przymusu: bezpośredni oraz pośredni. Bezpośredni dotyczy prawnego obowiązku ubezpieczenia poprzez korzystanie z ochrony ubezpieczeniowej w określonym czasie i zakresie. Natomiast pośredni dotyczy motywacji do zawarcia umowy ubezpieczenia

(por. W.W. Mogilski, *Pojęcie ubezpieczenia obowiązkowego w kontekście form przymusu ubezpieczenia* [w:] *System prawny ubezpieczeń obowiązkowych. Przegląd i kierunki reform*, red. E. Kowalewski, W.W. Mogilski, Toruń 2014, s. 44). Wprowadzenie kategorii przymusu potwierdza istnienie braku jednorodności form jego stosowania.

II. Podział ubezpieczeń majątkowych i istota interesu majątkowego

2. **Ubezpieczenia rzeczowe oraz majątkowe *sensu stricto*.** W literaturze przedmiotu funkcjonuje podział ubezpieczeń majątkowych na ubezpieczenia rzeczowe oraz majątkowe *sensu stricto*. Przedmiotem ubezpieczeń rzeczowych są określone obiekty materialne. Natomiast do ubezpieczeń majątkowych *sensu stricto* zalicza się ubezpieczenia, w których przedmiotem ochrony jest interes majątkowy ubezpieczającego, jego sytuacja finansowa, na przykład ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (A. Banasiński, *Ubezpieczenia gospodarcze*, Warszawa 1993, s. 112). W ostatniej analizowanej grupie ubezpieczeń przedmiot ubezpieczenia jest tożsamy z każdym interesem majątkowym dającym się ocenić w pieniądzu. Pojęcie interesu majątkowego w ubezpieczeniach zostało zdefiniowane w art. 293 ustawy z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.), zgodnie z którym przedmiotem ubezpieczenia morskiego może być każdy interes majątkowy związany z żeglugą morską i dający się ocenić w pieniądzach. Utożsamianie interesu z jego majątkowym charakterem, przedstawiającym wartość majątkową, eliminuje możliwość stosowania go do ubezpieczeń osobowych. Zdaniem E. Kowalewskiego ubezpieczenia osobowe chroniące dobra o charakterze osobistym nie spełniają bowiem kryterium majątkowego (E. Kowalewski, *Wprowadzenie do teorii interesu ubezpieczeniowego* [w:] *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*, red. A. Wąsiewicz, Bydgoszcz 1997, s. 82–83). Jednakże w odniesieniu do dóbr osobistych nie można wyeliminować sytuacji, w której ich naruszenie nie będzie skutkowało powstaniem roszczeń o charakterze majątkowym. Należy stwierdzić, że ubezpieczenia majątkowe mogą być analizowane w ujęciu *largo* jako te, których przedmiotem ubezpieczenia są składniki rzeczowe oraz majątkowe. Wprowadzenie takiego sposobu podziału ubezpieczeń majątkowych z pewnością przyczynia się do zauważenia odrębności między ubezpieczeniami majątkowymi a osobowymi. To z kolei umożliwia identyfikację przedmiotu ochrony poszczególnych ubezpieczeń oraz ryzyk, przed których ujemnymi następstwami zostaje udzielona ochrona w sposób przewidziany w ogólnych warunkach ubezpieczenia.

III. Interes majątkowy a interes ubezpieczeniowy

3. **Wielopłaszczyznowość interesu ubezpieczeniowego.** Wydaje się, że zagadnienie dotyczące charakteru interesu ubezpieczeniowego w odniesieniu do ubezpieczeń osobowych ma charakter złożony. W ubezpieczeniach osobowych interes majątkowy kształtuje się po zaistnieniu i zgłoszeniu szkody. Uznać należy, że w odniesieniu do ubezpieczeń osobowych, do których można zaliczyć na podstawie art. 829 k.c. ubezpieczenia na życie i następstw nieszczęśliwych wypadków, mamy do czynienia z następczą realizacją

interesu majątkowego. Wprawdzie przedmiot ubezpieczenia osobowego *expressis verbis* nie wskazuje interesu majątkowego, to jednak zostanie on wykreowany po zgłoszeniu szkody. Należy bowiem mieć na względzie, że pojęciem szerszym od interesu majątkowego jest pojęcie interesu ubezpieczeniowego. Jego przejawem jest interes ekonomiczny, wyrażający się w poszukiwaniu ochrony w przedmiocie określonych dóbr (P. Wyszynska-Ślufińska, *Interes ubezpieczeniowy w ubezpieczeniu mienia posiadanego na innej podstawie niż prawo własności*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2018/2, s. 17). Istota interesu ekonomicznego charakteryzuje się tym, że dobra te nie muszą mieć charakteru materialnego – wystarczy, aby miały określoną wartość i aby istniała więź pomiędzy zagrożonymi dobrami a ubezpieczonym (J.M. Kondak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, red. K. Osajda, Warszawa 2017, s. 985).

4. **Interes majątkowy sensu stricto oraz sensu largo.** Na uwagę zasługuje fakt, że ustawodawca w słowniczku pojęć nie wprowadził pojęcia interesu majątkowego. Interes ubezpieczeniowy ma wymiar szerszy niż interes majątkowy. Z punktu widzenia jego centralnego elementu, jakim jest interes ekonomiczny, można uznać, że może on mieć formułę interesu majątkowego *sensu stricto* oraz majątkowego *sensu largo*. W odniesieniu do interesu majątkowego *sensu stricto* odnosi się on wyłącznie do zdarzeń dotyczących mienia. Natomiast w odniesieniu do interesu majątkowego *sensu largo* dotyczy on sytuacji, w której niezależnie od zdarzeń odnoszących się do mienia powstają zdarzenia o charakterze osobowym. Powyższa koncepcja dotycząca możliwości wąskiego i szerokiego interpretowania pojęcia interesu majątkowego pozostaje w zgodności z dwojakim charakterem szkód jako uszczerbków o charakterze majątkowym i osobowym. Interes ubezpieczeniowy powinien uwzględniać możliwości różnych sposobów identyfikacji i interpretacji interesu majątkowego. Zdaniem S. Byczki interes ubezpieczeniowy jest powszechnie przyjmowany jako cecha konieczna dla umowy ubezpieczenia. Jest to niezbędny składnik tej umowy, determinujący samo istnienie oraz zakres świadczenia ubezpieczyciela jako świadczenia charakterystycznego w umowie (S. Byczko, *Interes ubezpieczeniowy a obowiązek spełnienia świadczenia ubezpieczyciela w umowie ubezpieczenia*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica” 2013/72, s. 82). Interes ubezpieczeniowy jest elementem składowym interesu ekonomicznego i pozostaje w związku z umową ubezpieczenia. Zostaje wykreowany przez jej zawarcie. W ocenie S. Byczki interes ubezpieczeniowy powinien istnieć w chwili zawarcia umowy. W sytuacji, w której nie ma interesu ubezpieczeniowego, nie istnieje także ryzyko, które mogłoby być przeniesione, a zatem umowa nie może zostać skutecznie zawarta. Godzi się zauważyć, że interes ubezpieczeniowy jest instrumentem umożliwiającym odróżnienie umowy ubezpieczenia od umów czysto losowych. Brak interesu powoduje, że umowa jest tylko zakładem o to, czy dojdzie do wskazanego w umowie zdarzenia (S. Byczko, *Interes ubezpieczeniowy. Aspekty prawne*, Warszawa 2013, s. 119–123). Interes ubezpieczeniowy stanowi także granicę odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń i wpływa w sposób bezpośredni na treść umowy ubezpieczenia, a w konsekwencji na wysokość świadczenia pieniężnego ubezpieczyciela, jest zatem przesłanką spełnienia świadczenia przez zakład

ubezpieczeń. W literaturze przedmiotu prezentowany jest pogląd D. Fuchsa, zgodnie z którym interes ubezpieczeniowy stanowi probierz ważności umowy ubezpieczenia, a jego brak oznacza nieważność kontraktu ubezpieczeniowego (D. Fuchs, *Interes ubezpieczeniowy w europejskim projekcie PEICL w świetle kodeksowej regulacji umowy ubezpieczenia* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 2, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020, s. 41). W ocenie zaś M. Orlickiego interes ubezpieczeniowy musi być zawsze relatywizowany do podmiotu korzystającego z ochrony ubezpieczeniowej (por. M. Orlicki, *Umowa ubezpieczenia*, Warszawa 2002, s. 21). Oznacza to, że interes ubezpieczeniowy jest naczelnym instrumentem kształtującym treść umowy ubezpieczenia i umożliwiającym zarządzanie ryzykiem ubezpieczeniowym.

IV. Przedmiot ochrony

5. **Szerokie i wąskie definiowanie majątku podlegającego ochronie.** W odniesieniu do ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej przedmiotem ochrony są zobowiązania poszkodowanego kierowane do ubezpieczającego jako sprawcy zdarzenia. Natomiast w odniesieniu do ubezpieczenia mienia przedmiotem ubezpieczenia są oznaczone składniki wchodzące w jego skład. W odniesieniu do dwóch kategorii ubezpieczeń obowiązkowych mowa o realizacji przez nie funkcji kompensacyjnej i ochronnej w odniesieniu do majątku ubezpieczającego. Zgodnie z art. 44 k.c. mieniem jest własność i inne prawa majątkowe. Pojęcie mienia jest utożsamiane z majątkiem. W literaturze przedmiotu funkcjonują dwa ujęcia majątku, który jest rozpoznawany w znaczeniu szerokim i wąskim. Majątek w znaczeniu szerokim jest traktowany jako ogół praw i obowiązków majątkowych. Natomiast majątek w znaczeniu wąskim obejmuje ogół praw. Majątek w ujęciu wąskim można utożsamiać z mieniem. W obu przypadkach istnieją podmiotowe prawa majątkowe oraz przypadki, z którymi ustawa łączy skutki prawne i które posiadają pewną wartość majątkową, na przykład posiadanie czy ekspektatywa (E. Skowrońska-Bocian, M. Warciński [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1, *Komentarz do art. 1–449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2020, nb 4). Analizowany przepis można uznać za metodologiczny punkt wyjścia do rozważań dotyczących ubezpieczeń obowiązkowych.

V. Pozostałe ubezpieczenia obowiązkowe

6. **Przykłady ubezpieczeń osobowych niepodlegających regulacji ustawy.** W komentowanym przepisie ustawodawca nie wskazuje innych rodzajów ubezpieczeń obowiązkowych, w tym ubezpieczeń osobowych. Wspomnieć jednak należy o uregulowaniach zawartych w odrębnych aktach prawnych. Wśród nich przykładowo można wymienić:
- ustawę z 25.06.2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2020 r. poz. 1133 ze zm.); zgodnie z jej art. 38 zawodnik uczestniczący we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polski związek sportowy oraz zawodnik kadry narodowej podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu od następstw nieszczęśliwych wypadków w uprawianym sporcie; obo-

wiązek, o którym mowa powyżej, spoczywa na klubie sportowym będącym członkiem polskiego związku sportowego, a w przypadku zawodnika kadry narodowej – na polskim związku sportowym; ustawodawca wprowadził obowiązkowe ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków;

- ustawę z 12.12.2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2021 r. poz. 2354 ze zm.); zgodnie z jej art. 25 ust. 1 pkt 2 lit. a cudzoziemiec wjeżdżający na terytorium Polski jest zobowiązany posiadać oraz okazać na żądanie dokument potwierdzający posiadanie ubezpieczenia zdrowotnego w uznaniu przepisów ustawy z 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1285 ze zm.) lub posiadanie ważnego podróznego ubezpieczenia medycznego o minimalnej kwocie ubezpieczenia w wysokości 30 000 euro ważnego przez okres planowanego pobytu w Polsce; przedmiotem ubezpieczenia są wydatki, które mogą wyniknąć podczas pobytu na terytorium Polski w związku z koniecznością podróży powstałej z powodów medycznych, potrzebą pilnej pomocy medycznej, nagłym leczeniem szpitalnym lub ze śmiercią, w którym ubezpieczyciel zobowiązuje się do pokrycia kosztów udzielonych ubezpieczonemu świadczeń zdrowotnych bezpośrednio na rzecz podmiotu udzielającego takich świadczeń, na podstawie wystawionego przez ten podmiot rachunku – w przypadku wjazdu na podstawie wizy krajowej; posiadanie ubezpieczenia zdrowotnego lub medycznego jest jednym z obowiązków cudzoziemca wjeżdżającego na terytorium Polski niezależnie od konieczności uzasadnienia celu i warunków planowanego pobytu oraz środków finansowych wystarczających na pokrycie kosztów planowanego pobytu oraz podróży powrotnej;
- ustawę z 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2022 r. poz. 1327 ze zm.); zgodnie z jej art. 46 ust. 3 wolontariuszowi, który wykonuje świadczenia przez okres nie dłuższy niż 30 dni, korzystający zobowiązany jest zapewnić ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków;
- ustawę z 24.05.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. z 2022 r. poz. 557 ze zm.); zgodnie z jej art. 85a ust. 1 funkcjonariuszowi skierowanemu do wykonywania zadań służbowych w państwie, którego terytorium w całości lub w części zostało uznane za strefę działań wojennych na podstawie odrębnych przepisów, lub w państwie, na terytorium którego występują warunki stwarzające bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia tego funkcjonariusza, przysługuje na koszt właściwej agencji ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków zaistniałych w związku z wykonywaniem tych zadań poza granicami państwa, wskutek których nastąpiło uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia lub śmierć funkcjonariusza.

Art. 4. [Katalog ubezpieczeń obowiązkowych]

Ubezpieczeniami obowiązkowymi są:

- 1) ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów, zwane dalej „ubezpieczeniem OC posiadaczy pojazdów mechanicznych”;
- 2) ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego, zwane dalej „ubezpieczeniem OC rolników”;
- 3) ubezpieczenie budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych, zwane dalej „ubezpieczeniem budynków rolniczych”;
- 4) ubezpieczenia wynikające z przepisów odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską, nakładających na określone podmioty obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia.

I. Uwagi ogólne

1. Grupy ubezpieczeń obowiązkowych. Komentowany przepis wskazuje katalog ubezpieczeń obowiązkowych. Można uznać, że został on podzielony na dwie grupy: do pierwszej zaliczyć należy ubezpieczenia obowiązkowe wymienione enumeratywnie w pkt 1–3, zaś do drugiej wszystkie pozostałe ubezpieczenia obowiązkowe, których obowiązek zawarcia wynika z odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych. W przypadku ubezpieczeń wymienionych w pkt 1–3 można z całą stanowczością stwierdzić, że mają one charakter zamknięty. W odniesieniu do ubezpieczeń, o których mowa w pkt 4, przyjęcie takiego ustalenia nie będzie możliwe. Katalog ubezpieczeń obowiązkowych wymieniony w pkt 4 jest otwarty. Oznacza to, że na podstawie odrębnych przepisów mogą być wprowadzane nowe rodzaje ubezpieczeń obowiązkowych. W komentowanym przepisie dokonano jedynie segmentacji istniejących ubezpieczeń obowiązkowych. Ma on charakter informacyjny. Natomiast wszelkie uregulowania dotyczące minimalnej sumy gwarancyjnej czy zakresu ubezpieczenia są uregulowane w przepisach dotyczących poszczególnych rodzajów ubezpieczeń.

2. Ubezpieczenia obowiązkowe wynikające z innych ustaw. Na podstawie raportu PIU „Wykaz ubezpieczeń obowiązkowych – stan na 1 grudnia 2021” (<https://piu.org.pl/pliki/wykaz-ubezpieczen-obowiazkowych/>, dostęp: 2.01.2022 r.) występuje 123 ubezpieczeń obowiązkowych wynikających z ustaw. Ponadto w raporcie wskazano 23 ubezpieczenia wynikające z ratyfikowanych umów międzynarodowych, 23 ubezpieczenia wynikające z rozporządzeń UE, 32 ubezpieczenia wynikające z rozporządzeń wykonawczych do ustaw oraz 49 ubezpieczeń wynikających z nieratyfikowanych umów międzynarodowych.

Art. 5. [Zawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego]

1. Ubezpieczający zawiera umowę ubezpieczenia obowiązkowego z wybranym zakładem ubezpieczeń, wykonującym działalność ubezpieczeniową w zakresie tego ubezpieczenia.
2. Zakład ubezpieczeń posiadający zezwolenie na wykonywanie działalności ubezpieczeniowej w grupach obejmujących ubezpieczenia obowiązkowe nie może odmówić zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego, jeżeli w ramach prowadzonej działalności ubezpieczeniowej zawiera takie umowy ubezpieczenia.
3. Minister właściwy do spraw instytucji finansowych określi, w drodze rozporządzenia, rodzaj i zakres dokumentu potwierdzającego zawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego, uwzględniając w szczególności rodzaj ubezpieczenia obowiązkowego.

Spis treści

I. Umowa ubezpieczenia jako źródło ochrony	38
II. Dokument potwierdzający zawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego	40

I. Umowa ubezpieczenia jako źródło ochrony

1. **Umowny charakter ubezpieczeń obowiązkowych.** W komentowanym przepisie ustawodawca zwraca uwagę na umowny charakter ubezpieczeń obowiązkowych. Zgodnie bowiem z art. 15 ust. 1 u.d.u.r. zakład ubezpieczeń udziela ochrony ubezpieczeniowej na podstawie umowy ubezpieczenia zawartej z ubezpieczającym. Natomiast w art. 15 ust. 2 u.d.u.r. został wyodrębniony podział na ubezpieczenia dobrowolne i obowiązkowe. Wszystkie ubezpieczenia mają charakter umowny, bowiem stosunek ubezpieczeniowy powstaje na podstawie umowy (*ex contractu*). W doktrynie funkcjonuje koncepcja kontraktowej formuły ubezpieczeń gospodarczych (E. Kowalewski, T. Sangowski, *Prawo...*, s. 247).
2. **Zakład ubezpieczeń jako strona umowy ubezpieczenia obowiązkowego.** Umowa ubezpieczenia obowiązkowego posiada także właściwości wynikające z art. 805 k.c. Za- uważać należy także, że ustawodawca posługuje się niejednakowym aparatem pojęciowym dotyczącym identyfikacji zakładu ubezpieczeń. W art. 805 k.c. identyfikuje go jako ubezpieczyciela, który w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa zobowiązuje się spełnić określone świadczenie. Natomiast w komentowanym przepisie oraz w art. 15 u.d.u.r. mowa jest o zakładzie ubezpieczeń. Analizowane ubezpieczenia mają charakter obowiązkowy dla każdej ze stron umowy.

3. Zezwolenie na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej. Warunkiem zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego jest posiadanie przez zakład ubezpieczeń zezwolenia na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej w wybranej grupie działu II załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej dotyczącej pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych. Zakład ubezpieczeń nie może jednocześnie prowadzić działalności w dziale I (ubezpieczenia na życie) oraz II (pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe). Powyższe uregulowanie określane jest mianem zasady *spartentrennung* dotyczącej rozdziału branż stosowanej w praktyce niemieckiej, a zniesionej po implementacji pierwszej dyrektywy dotyczącej ubezpieczenia ochrony prawnej. Celem analizowanej zasady rozdziału dwóch branż ubezpieczeniowych jest zagwarantowanie szczególnej ochrony ubezpieczeń na życie, które spełniają jednocześnie funkcję wieloletnich lokat oszczędnościowych (E. Kowalewski, D. Fuchs, W.W. Mogilski, M. Serwach, *Prawo ubezpieczeń...*, s. 161). Zakład ubezpieczeń posiadający zezwolenie na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej we wskazanej grupie jest zobowiązany do przedstawienia oferty zawarcia umowy i nie może odmówić przyjęcia takiego ubezpieczenia. Zezwolenie na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej jest wydawane w zakresie jednej lub więcej grup ubezpieczeń. Zezwolenie obejmuje całą grupę, chyba że wnioskodawca wystąpił o zezwolenie obejmujące jedynie niektóre rodzaje ryzyk, które należą do danej grupy.

4. Swoboda ubezpieczającego w wyborze zakładu ubezpieczeń udzielającego ochrony ubezpieczeniowej. Intencją ustawodawcy jest przyznanie ubezpieczającemu możliwości wyboru zakładu ubezpieczeń oferującego ubezpieczenia obowiązkowe. Ubezpieczający ma swobodę w wyborze zakładu ubezpieczeń oferującego ubezpieczenia obowiązkowe. Dokonując wyboru zakładu ubezpieczeń i zawierając z nim umowę ubezpieczenia obowiązkowego, ubezpieczający kieruje się swobodą decyzyjną, u której podstaw znajduje się kształtowana przez niego teoria interesu ekonomicznego. Głównym motywem wyboru ubezpieczenia przez ubezpieczającego jest zazwyczaj cena. Aktualnie funkcjonują na rynku porównywarki ubezpieczeń, które stanowią narzędzie umożliwiające porównanie ofert cenowych ubezpieczycieli działających na rynku. Ubezpieczający zwraca uwagę na wysokość składki ubezpieczeniowej oraz jej obniżek lub podwyżek. Ponadto wybierając oznaczony zakład ubezpieczeń świadczący ochronę ubezpieczeniową w grupie ubezpieczeń obowiązkowych, ubezpieczający potwierdza fakt, że umowa ubezpieczenia, w tym także ubezpieczenia gospodarczego, jest kontaktem najwyższej dobrej wiary (*contractus uberrimae fidei*) oraz stałej współpracy kontraktowej. Z powyższego wynika, że strony umowy w sposób stały ze sobą współpracują przed zawarciem umowy, w czasie jej trwania oraz po wystąpieniu wypadku. Przykładem współpracy może być wprowadzony obowiązek informacyjny wobec ubezpieczyciela dotyczący wszystkich znanych okoliczności, o które ubezpieczyciel zapytywał w formularzu oferty, bądź zobowiązanie ubezpieczającego w przypadku zaistnienia wypadku użycia dostępnych środków w celu ratowania przedmiotu ubezpieczenia oraz zapobieżeniu szkodzie lub

zmniejszenia jej rozmiarów. Zakład ubezpieczeń ma obowiązek przyjmowania zgłaszanych przez ubezpieczającego ofert.

5. **Skutki braku zawarcia ubezpieczenia obowiązkowego.** W kontekście analizowanej problematyki konieczne jest także wskazanie skutków niezawarcia przez ubezpieczającego ubezpieczenia obowiązkowego. Następstwem braku zawarcia obowiązkowego ubezpieczenia jest obowiązek uiszczenia opłaty, której wysokość jest zmienna i zostaje podawana przez UFG. Zasady ustalania wysokości opłat zostały szczegółowo wskazane w art. 88 u.u.o.

II. Dokument potwierdzający zawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego

6. **Rodzaj i zakres dokumentu.** Minister właściwy do spraw instytucji finansowych określa w drodze rozporządzenia rodzaj i zakres dokumentu, który potwierdza zawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego. Zakres dokumentu uzależniony jest od rodzaju ubezpieczenia obowiązkowego. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów z 13.07.2012 r. w sprawie rodzaju i zakresu dokumentu potwierdzającego zawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego (Dz.U. poz. 838) potwierdzeniem zawarcia umowy jest dokument ubezpieczenia wydany przez zakład ubezpieczeń. Dokumentem może być polisa ubezpieczeniowa, dowód potwierdzający opłacenie składki ubezpieczeniowej lub inny dokument ubezpieczenia potwierdzający zawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego. Z powyższego wynika, że ustawodawca wprowadził dwie grupy dokumentów ubezpieczenia potwierdzających fakt zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego. Pierwszą z nich tworzą dokumenty nazwane, natomiast druga obejmuje dokumenty niedookreślone i ma charakter otwarty. Wskazane uregulowanie dotyczące dokumentu ubezpieczenia obowiązkowego różni się od regulacji zawartej w art. 809 k.c. Zgodnie z nim ubezpieczyciel jest zobowiązany potwierdzić zawarcie umowy dokumentem ubezpieczenia. Ustawodawca nie zdecydował zatem o wskazaniu przykładowych dokumentów ubezpieczenia. Mogą być nimi: polisa, legitymacja ubezpieczeniowa, certyfikat oraz nota. Z obu wskazanych przepisów wynika, że ustawodawca wobec ubezpieczeń obowiązkowych wprowadził bardziej szczegółowe regulacje dotyczące dokumentu potwierdzającego jego zawarcie. Można zatem postawić tezę, że regulacje dotyczące dokumentu ubezpieczenia są zróżnicowane w zależności od rodzaju ubezpieczenia.
7. **Forma dokumentu ubezpieczenia.** Ustawodawca wprowadził dla ubezpieczeń obowiązkowych i pozostałych form dokumentu, nie zastrzegając rygoru nieważności. Oznacza to, że nie wprowadził rygoru w znaczeniu rygoru formy oświadczenia woli co do formy dowodu zawarcia umowy ubezpieczenia. Należy zauważyć, że ustawodawca w odniesieniu do ubezpieczeń obowiązkowych uregulował zakres przedmiotowy dokumentu dotyczącego ubezpieczenia obowiązkowego, jednakże na podstawie wskazanego

powyżej rozporządzenia Ministra Finansów ustawodawca podjął decyzję o wskazaniu elementów treściowych dokumentu ubezpieczenia w odniesieniu do ubezpieczeń obowiązkowych wskazanych w art. 4 u.u.o. Zakres ten nie jest identyczny. W zależności od rodzaju ubezpieczenia obowiązkowego obejmuje od 7 do 12 elementów treściowych. Najwięcej elementów zostało przewidzianych w odniesieniu do obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych. Powtarzające się elementy w odniesieniu do wszystkich ubezpieczeń obowiązkowych to między innymi wskazanie: rodzaju ubezpieczenia, stron umowy, przedmiotu ubezpieczenia, wysokości składki, sumy ubezpieczenia lub sumy gwarancyjnej.

Art. 5a. [Milczące przyjęcie oferty zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego]

Jeżeli zakład ubezpieczeń, o którym mowa w art. 5 ust. 2, otrzymał ofertę zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego, brak odpowiedzi w terminie 14 dni poczytuje się za jej przyjęcie.

I. Oferta ubezpieczającego a obowiązki ubezpieczyciela

- 1. Obowiązki ubezpieczyciela po otrzymaniu oferty.** Komentowany przepis odnosi się do zakładów ubezpieczeń posiadających zezwolenie na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej w grupach, które dotyczą ubezpieczeń obowiązkowych. Ustawodawca zwraca uwagę na fakt, że zakład ubezpieczeń jako profesjonalista wykonuje swoją działalność w zakresie działalności zorganizowanego i prowadzonego przedsiębiorstwa. W sytuacji, w której otrzymał od ubezpieczającego ofertę zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego, powinien w terminie 14 dni ustosunkować się do jej treści. Ustawodawca wskazuje jednocześnie maksymalny termin 14 dni na udzielenie odpowiedzi na złożoną ofertę. Wskazany termin nie może być przedłużany. Ustawodawca nie pozbawia zakładu ubezpieczeń możliwości udzielenia odpowiedzi na ofertę w terminie krótszym. W sytuacji, w której zakład ubezpieczeń pomimo otrzymanej oferty nie złożył na nią odpowiedzi, uznaje się, że umowa ubezpieczenia obowiązkowego została zawarta na podstawie warunków wskazanych przez ubezpieczającego. W komentowanym przepisie nastąpiło prawne wzmocnienie pozycji podmiotu składającego ofertę zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego. Ustawodawca tym rozwiązaniem eliminuje stan zawieszenia lub niepewności w zakresie uznania faktu zawarcia lub niezawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego. Analizując istotę milczącego przyjęcia oferty przez zakład ubezpieczeń, można dokonać jej oceny w świetle teorii oświadczenia z normatywnego przypisania. Jego istota polega na tym, że ustawodawca może przypisywać określonym zachowaniom danego podmiotu skutki takie, jakie wywołane zostałyby przez oświadczenie woli o danej treści (Z. Radwański, *Teoria umów*, Warszawa 1977, s. 77 i n.).

- 2. Oferent i oblat w procesie zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego.** W analizowanym przepisie ustawodawca wprowadza ofertowy tryb zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego uregulowany w art. 66 i n. k.c. W praktyce ofertę stanowi wniosek o ubezpieczenie. Oferentem jest ubezpieczający, zaś zakład ubezpieczeń jako przyjmujący ofertę pełni funkcje oblata. Elementami niezbędnymi do zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego jest złożenie oferty przez ubezpieczającego oraz jej przyjęcie przez zakład ubezpieczeń. Spełnienie obu wymienionych przesłanek powoduje zawarcie umowy. Skoro bowiem ubezpieczający złożył ofertę, to zawiera ona stanowczą jego wolę zawarcia umowy na warunkach wskazanych w ofercie. Do zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego w trybie ofertowym niezbędne jest oświadczenie woli zakładu ubezpieczeń jako jej adresata. Brak takiego oświadczenia oznacza uznanie, że nie zgłasza on zastrzeżeń ani uzupełnień co do treści złożonej oferty. W sytuacji, w której profesjonalista nie zajmuje stanowiska co do treści złożonej przez ubezpieczającego oferty, uznaje się, że zaakceptował jej warunki. Milczenie zakładu ubezpieczeń stanowi akceptację zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego. Przepis ma charakter dyscyplinujący wobec zakładu ubezpieczeń w zakresie udzielania odpowiedzi na złożoną przez ubezpieczającego ofertę. Działalność ubezpieczyciela należy interpretować z punktu widzenia modelu prawnego podejmowanej i prowadzonej przez niego działalności, w której jest on podmiotem praw i obowiązków.
- 3. Minimalne treści oferty ubezpieczającego.** Ustawodawca nie wypowiada się na temat treści oferty. Uznać zatem należy, że powinna ona zawierać określenie minimalnej treści umowy, czyli przynajmniej elementy przedmiotowo istotne (*essentialia negotii*) (A. Klein [w:] *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, red. S. Włodyka, Kraków 1993, s. 40). W ofercie składanej zakładowi ubezpieczeń ubezpieczający precyzuje swój interes majątkowy. Na tle przepisów kodeksu cywilnego zawarcie umowy ubezpieczenia (art. 805 § 1 k.c.) następuje w chwili złożenia przez ubezpieczającego oferty i jej przyjęcia przez zakład ubezpieczeń (wyrok SA w Łodzi z 14.03.1996 r., I ACr 62/96, OSA 1997/1, poz. 4). Dla skuteczności zawarcia takiej umowy nie jest wymagana żadna forma kwalifikowana.
- 4. Forma oferty ubezpieczającego.** Komentowany przepis pozostaje w związku z uchylonym art. 810 k.c. (art. 810 k.c. został uchylony ustawą z dnia 13.04.2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 82, poz. 557). Zmiana weszła w życie w dniu 10.08.2007 r. Zgodnie ze wskazanym przepisem, jeżeli przed upływem 14 dni od daty otrzymania oferty na piśmie zakład ubezpieczeń nie doręczył składającemu ofertę dokumentu ubezpieczenia, umowa była uznawana za zawartą z 15. dniem od otrzymania oferty na zawartą na podstawie OWU. Wskazane unormowanie zostało przeniesione do komentowanej ustawy. Jednakże proces transferu nie nastąpił w sposób automatyczny. W uchylonym art. 810 k.c. ustawodawca przewidywał pisemną formę oferty (forma *ad eventum*). Natomiast w analizowanym przepisie nie wskazano formy złożenia oferty przez ubezpieczającego, co oznacza, że może być

ona dowolna. Ponadto w uchylonym art. 810 k.c. ustawodawca szczegółowo wskazywał wpływ milczącej postawy zakładu ubezpieczeń na złożoną ofertę poprzez wskazanie terminu jej zawarcia oraz wykorzystania do interpretacji jej zakresu OWU. W aktualnym stanie prawnym ustawodawca, wskazując skutek milczenia zakładu ubezpieczeń, nakłada quasi-automatyzm zachodzący w przypadku wybranej postawy ubezpieczyciela. Oznacza on, że w przypadku ubezpieczeń obowiązkowych usprawiedliwienie znajduje obciążenie ubezpieczyciela konsekwencjami braku udzielenia odpowiedzi na ofertę ubezpieczającego.

Art. 6. [Konwalidacja umowy ubezpieczenia obowiązkowego zawartej z naruszeniem przepisów prawa]

Umowę ubezpieczenia obowiązkowego zawartą z naruszeniem przepisów ustawy oraz odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych wprowadzających obowiązek ubezpieczenia uważa się za zawartą zgodnie z tymi przepisami, z zastrzeżeniem art. 10 ust. 1.

I. Uwagi ogólne

- 1. Uchylenie wadliwości umowy ubezpieczenia jako czynności prawnej.** Konwalidacja umowy odnosi się do sytuacji, w których nastąpi usunięcie wadliwości umowy jako czynności prawnej. Obejmuje ona uchylenie wadliwości uprzednio dokonanej czynności prawnej. W odniesieniu do komentowanego przepisu należy stwierdzić, że umowa ubezpieczenia obowiązkowego, która została zawarta w sposób sprzeczny z innymi źródłami prawa, jest uznawana za zawartą zgodnie z tymi uregulowaniami.
- 2. Przesłanki nieważności umowy ubezpieczenia obowiązkowego.** Komentowany przepis stanowi *lex specialis* do art. 58 k.c. Umowa jest nieważna, jeżeli jest sprzeczna z ustawą, ma na celu jej obejście lub jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Dodatkowo należy wskazać na konieczność uwzględnienia nieważności umowy z powodu sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Należy również rekomendować zastosowanie w procesie wykładni analizowanego przepisu art. 353¹ k.c. wskazującego na konieczność zgodności postanowień umowy z przepisami prawa, zasadami współżycia społecznego oraz ustalonymi zwyczajami. Oznacza to, że faktyczny zakres wpływający na nieważność umowy nie wynika tylko z przepisów prawa twardego (*hard law*), lecz także prawa miękkiego (*soft law*). Jego specyfika polega na tym, że swój byt wywodzą one nie tylko ze sformalizowanych władczych procesów legislacyjnych i obecności instytucjonalnego przymusu, ale ze swoistego kompromisu, zgody podmiotów, z którymi wiąże się chęć związania jego postanowieniami (P. Skuczyński, *Soft law w perspektywie teorii prawa* [w:] *System prawny a porządek prawny*, red. O. Bogucki, S. Czepita, Szczecin 2008, s. 334). Zasady współżycia społecznego stanowią jednocześnie przykład klauzuli generalnej, mają najszersze zastosowanie i są najczęściej powoływane w orzecznictwie. Obec-

nie mamy do czynienia z tendencją do zastępowania zasad współżycia społecznego innymi niedookreślonymi zwrotami, na przykład „dobre obyczaje” lub „względy słuszności” (M. Safjan, *Klauzule generalne w prawie cywilnym (przyczynek do dyskusji)*, PiP 1990/11, s. 56). Ponadto odwoływanie się do zasad współżycia społecznego, które niewątpliwie wchodzi w zakres „porządku prawnego”, a naruszenie, które oznacza działanie bezprawne, aby mogło odnieść skutek, powinno wskazywać, jakie to zasady współżycia społecznego w okolicznościach sprawy zostały naruszone (wyrok SN z 20.12.2006 r., IV CSK 263/06, LEX nr 257664).

3. **Suma gwarancyjna wskazana w umowie ubezpieczenia obowiązkowego.** Jedynym zastrzeżeniem wprowadzonym przez ustawodawcę jest uregulowanie wskazane w art. 10 ust. 1 u.u.o. Suma gwarancyjna wskazana w umowie nie może być niższa od minimalnej wysokości sumy gwarancyjnej przewidzianej dla danego rodzaju ubezpieczeń. Suma gwarancyjna określona w art. 36 u.u.o. w przypadku szkód na osobie wynosi 5 210 000 euro w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte ubezpieczeniem bez względu na liczbę poszkodowanych, zaś w przypadku szkód w mieniu wynosi 1 050 000 euro w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte ubezpieczeniem bez względu na liczbę poszkodowanych. Zawarcie umowy nie zapewnia automatycznego spełnienia przesłanek jej prawidłowości. Umowa ubezpieczenia musi pozostawać w zgodności z obowiązującym porządkiem prawnym oraz wymaganiami dotyczącymi minimalnych wysokości sumy gwarancyjnej. Trudno bowiem ocenić, aby dowolne wskazanie wysokości sumy gwarancyjnej bez spełnienia wymogów ustawowych dla danego rodzaju ubezpieczenia spełniało przesłanki poprawności ukształtowania treści postanowień umownych.

Art. 7. [Suma gwarancyjna i suma ubezpieczenia]

Umowa ubezpieczenia obowiązkowego określa sumę gwarancyjną lub sumę ubezpieczenia stanowiącą górną granicę odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń.

Spis treści

I. Suma gwarancyjna i suma ubezpieczenia	44
II. Rodzaje sumy gwarancyjnej	46

I. Suma gwarancyjna i suma ubezpieczenia

1. **Narzędzia umożliwiające określenie górnej granicy odpowiedzialności ubezpieczyciela.** Komentowany przepis odnosi się do instrumentów regulujących górną granicę odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń. Ma on charakter *ius cogens*. W odniesieniu do umów ubezpieczeń obowiązkowych ustawodawca przewidział dwa alternatywne sposoby określania granicy odpowiedzialności: sumę gwarancyjną lub sumę ubezpieczenia.

Wskazując niejednakowe narzędzia stosowane do określenia górnej granicy odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń, ustawodawca nie wskazał różnic zachodzących między nimi. Istotny wpływ na ukształtowanie istoty górnej granicy odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń ma rodzaj ubezpieczenia oraz sposób wskazywania wysokości jej limitu. Problematyka sumy gwarancyjnej stanowiła także przedmiot postępowania przed TSUE (wyrok TS z 21.12.2021 r., C-428/20, A.K. p. Skarbowi Państwa, CURIA). Trybunał analizował pytanie prejudycjalne dotyczące tego, czy zgodnie z art. 2 dyrektywy 2005/14/WE (dyrektywa 2005/14/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.05.2005 r. zmieniająca dyrektywy Rady 72/166/EWG, 84/5/EWG, 88/357/EWG i 90/232/EWG oraz dyrektywę 2000/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych, Dz.Urz. UE L 149 z 11.06.2005 r., s. 14) państwo członkowskie, które ustanowiło okres przejściowy na dostosowanie minimalnych sum gwarancyjnych, miało obowiązek podnieść sumy gwarancyjne do co najmniej połowy kwot określonych w zmienionym art. 1 ust. 2 drugiej dyrektywy 84/5/EWG (druga dyrektywa Rady z 30.12.1983 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów silnikowych, Dz.Urz. UE L 8 z 11.01.1984 r., s. 17) w ciągu 30 miesięcy od upływu terminu do wykonania dyrektywy:

- 1) w odniesieniu do wszystkich umów ubezpieczenia komunikacyjnego, obowiązujących po upływie 30 miesięcy, w tym także umów zawartych przed 11.12.2009 r., ale obowiązujących nadal po tej dacie – w odniesieniu do zdarzeń szkodowych zaistniałych po dniu 11.12.2009 r.,
- 2) czy też wyłącznie w odniesieniu do nowych umów ubezpieczenia komunikacyjnego, zawieranych po 11.12.2009 r.

W sentencji TSUE orzekł, że art. 1 ust. 2 drugiej dyrektywy 84/5/EWG i art. 9 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/103/WE z 16.09.2009 r. w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczenia od takiej odpowiedzialności (Dz.Urz. UE L 263 z 7.10.2009 r., s. 11) należy interpretować w ten sposób, że państwa członkowskie, które skorzystały z przewidzianej w tych przepisach możliwości ustanowienia okresu przejściowego, były zobowiązane wymagać, aby od dnia 11.12.2009 r. minimalne sumy gwarancyjne przewidziane w umowach ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych zawartych przed tą datą, lecz obowiązujących jeszcze w tym dniu, były zgodne z zasadą ustanowioną w akapicie czwartym tych przepisów.

- 2. Zasady ustalania górnej odpowiedzialności ubezpieczyciela.** W przypadku ubezpieczeń obowiązkowych swoje zastosowanie znajduje suma gwarancyjna lub suma ubezpieczenia przewidziana na przykład w art. 70 u.u.o. dla ubezpieczenia budynków rolniczych. Wysokość jest ustalana przez akty prawne regulujące zasady zawierania i wyko-

nywania umów. Suma gwarancyjna, będąc elementem ustawowym, tworzy stosunek zobowiązaniowy. Natomiast suma ubezpieczenia jest stosowana dla identyfikacji górnej granicy odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń oferującego ubezpieczenia dobrowolne. Dowodem na zastosowany przez ustawodawcę mechanizm identyfikacji zasad ustalania górnej odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń jest art. 824 § 1 k.c. wskazujący na możliwość ukształtowania limitu odpowiedzialności przedsiębiorstwa ubezpieczeniowego w ubezpieczeniach majątkowych do sumy ubezpieczenia. W art. 824 k.c. ustawodawca przewiduje możliwość wprowadzenia do umowy odmiennych postanowień. Strony mogą jednak umówić się inaczej i mogą zawrzeć w umowie ubezpieczenia klauzulę, z której wynika, że odszkodowanie może być wyższe od sumy ubezpieczenia. Natomiast komentowany przepis nie ma charakteru *ius dispositivi*, co oznacza, że limit kwotowy odpowiedzialności jest określony za pomocą sumy gwarancyjnej lub ubezpieczenia. Warto zauważyć, że brak wyjaśnienia przez ustawodawcę przesłanek, w których zastosowanie znajdują suma gwarancyjna oraz suma ubezpieczenia, może stwarzać ryzyko interpretacji przepisu w sposób umożliwiający alternatywne wykorzystanie dwóch wskazanych w nim instrumentów jako limitu odpowiedzialności bez uwzględniania podziałów na ubezpieczenia obowiązkowe i dobrowolne.

3. **Górna granica odpowiedzialności ubezpieczyciela.** Suma ubezpieczenia lub suma gwarancyjna stanowi górną granicę odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku ubezpieczeniowego. W konsekwencji, niezależnie od wysokości powstałej szkody, którą poniósł poszkodowany, gdy suma świadczeń wypłaconych celem jej kompensacji przez ubezpieczyciela przekroczyła ją, staje się wolny od odpowiedzialności za wypłatę dalszego świadczenia wyrównawczego, a jego zobowiązanie wynikające z umowy pomiędzy nim a ubezpieczonym wygasa (wyrok SA w Krakowie z 26.09.2018 r., I ACa 7/18, LEX nr 2692736).

II. Rodzaje sumy gwarancyjnej

4. **Niejednorodny charakter sumy gwarancyjnej.** W doktrynie wyodrębnia się dwa rodzaje sumy gwarancyjnej. Pierwszy dotyczy sumy określonej w odniesieniu do jednego zdarzenia (*per occurrence*), zaś druga jest określona dla wszystkich zdarzeń mogących zaistnieć w ciągu okresu ubezpieczenia (*in the annual aggregate*) (E. Kowalewski, D. Fuchs, W.W. Mogilski, M. Serwach, *Prawo ubezpieczeń...*, s. 205). W odniesieniu do pierwszej kategorii odpowiedzialności gwarancyjnej zakład ubezpieczeń w oddzielny sposób odpowiada z tytułu każdego wypadku ubezpieczeniowego. W praktyce może to oznaczać, że większa liczba wypadków powoduje, iż faktyczny kwotowy zakres odpowiedzialności może być wyższy od wskazanej sumy gwarancyjnej. Natomiast w odniesieniu do drugiej kategorii odpowiedzialności gwarancyjnej każdy zaistniały wypadek wpływa w bezpośredni sposób na zmniejszenie sumy gwarancyjnej. Zaistniała okoliczność może spowodować wyczerpanie sumy gwarancyjnej przed upływem okresu jej obowiązywania.

5. **Przesłanki zapewnienia ochrony interesów poszkodowanych.** *Ratio legis* komentowanego przepisu odnosi się do chęci zapewnienia ochrony interesów poszkodowanych. Jej funkcjonalność zależy nie tylko od minimalnej wysokości sumy gwarancyjnej, lecz także od okresu, na który umowa ubezpieczenia ma obowiązywać.
6. **Różnorodny aparat pojęciowy.** Sumy gwarancyjne zostały wskazane w art. 36 u.u.o. w zakresie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych czy w art. 52 u.u.o. odnoszącym się do ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej rolników. Natomiast w odniesieniu do ubezpieczenia budynków rolniczych ustawodawca wprowadza w art. 70 u.u.o. pojęcie sumy ubezpieczenia. W odniesieniu zaś do rozporządzeń dotyczących ubezpieczeń poszczególnych grup zawodowych mowa jest o sumie gwarancyjnej, bo ich wysokość została określona przez ustawodawcę.

Art. 8. [Składka ubezpieczeniowa w ubezpieczeniach obowiązkowych]

1. Taryfy oraz wysokość składek ubezpieczeniowych za ubezpieczenia obowiązkowe ustala zakład ubezpieczeń.
2. W każdym przypadku ustalenia taryfy składek za ubezpieczenia obowiązkowe, o których mowa w art. 4 pkt 1–3, lub ich zmiany, zakład ubezpieczeń przedstawia organowi nadzoru informacje o tych taryfach oraz o podstawach ich ustalenia, w terminie 14 dni od dnia, w którym najwcześniej możliwe było zawarcie umowy ubezpieczenia obowiązkowego ze składką obliczoną na ich podstawie.
3. Informacja, o której mowa w ust. 2, powinna zawierać w szczególności analizę szkodowości oraz kosztów obsługi ubezpieczenia uzasadniającą wprowadzenie każdorazowej zmiany w taryfie.
4. W przypadku czasowego wycofania pojazdu z ruchu w rozumieniu art. 78a ustawy – Prawo o ruchu drogowym, skutkującego zmniejszeniem prawdopodobieństwa wypadku w okresie ubezpieczenia, zakład ubezpieczeń, na wniosek posiadacza pojazdu mechanicznego, jest obowiązany do proporcjonalnego obniżenia składki ubezpieczeniowej na okres czasowego wycofania pojazdu z ruchu.
5. Składka ubezpieczeniowa, w przypadku określonym w ust. 4, po uwzględnieniu przysługujących posiadaczowi pojazdu mechanicznego zniżek składki, ulega obniżeniu nie mniej niż o 95%.
6. Posiadacz pojazdu mechanicznego jest obowiązany do niezwłocznego powiadomienia zakładu ubezpieczeń o ustaniu czasowego wycofania pojazdu z ruchu, o którym mowa w ust. 4.
7. W przypadku niedopełnienia przez posiadacza pojazdu mechanicznego obowiązku, o którym mowa w ust. 6, zakład ubezpieczeń może odpowiednio podwyższyć składkę ubezpieczeniową, począwszy od dnia, w którym ustało czasowe wycofanie pojazdu z ruchu, o którym mowa w ust. 4.

Spis treści

I. Uwagi ogólne	48
II. Istota składki ubezpieczeniowej	48
III. Obowiązek informacyjny wobec organu nadzoru	48
IV. Czasowe wycofanie pojazdu z ruchu	49
V. Ocena ryzyka ubezpieczeniowego przez zakłady ubezpieczeń w oparciu o dane z centralnej ewidencji pojazdów dotyczące punktów karnych	50

I. Uwagi ogólne

- 1. Odpłatny charakter umowy ubezpieczenia obowiązkowego.** Komentowany przepis odnosi się do odpłatności jako jednej z cech umowy ubezpieczenia wynikającej z art. 805 § 1 k.c. Ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę w zamian za zobowiązanie ubezpieczyciela do spełnienia oznaczonego świadczenia w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku. W praktyce ubezpieczeniowej występuje także pojęcie stawki ubezpieczeniowej, które nie może być utożsamiane ze składką. Stawka ubezpieczeniowa stanowi cenę za daną jednostkę ochrony ubezpieczeniowej lub jednostkę ryzyka, natomiast składka ubezpieczeniowa to całkowita cena za ochronę ubezpieczeniową (C.A. Williams Jr., M.L. Smith, P.C. Young, *Zarządzanie ryzykiem a ubezpieczenia*, Warszawa 2002, s. 385).

II. Istota składki ubezpieczeniowej

- 2. Składka jako czynność ubezpieczeniowa.** Składka stanowi opłatę za usługę ubezpieczeniową świadczoną przez zakład ubezpieczeń; cena ta stanowi tylko kryterium wyboru, nie ocenę zakładu ubezpieczeń (*Vademecum ubezpieczeń gospodarczych*, red. T. Sangowski, Poznań 1998, s. 174–175). Taryfy stanowią narzędzie umożliwiające obliczenie składki. Są one ukształtowane na podstawie danych dotyczących szkodowości w poszczególnych rodzajach ubezpieczeń. Stanowią załącznik do OWU, w którym wprowadza się tabele zwyżek i zniżek dla poszczególnych indywidualnych ryzyk. Ustalanie składek należnych z tytułu umów ubezpieczenia jest jedną z czynności ubezpieczeniowych określonych w art. 4 ust. 2 pkt 3 u.d.u.r. Jednocześnie należy mieć na względzie fakt, że sposób ustalania i opłacania składki stanowi jeden z elementów treściowych OWU, o których mowa w art. 16 pkt 7 u.d.u.r.

III. Obowiązek informacyjny wobec organu nadzoru

- 3. Obowiązki ubezpieczyciela wobec organu nadzoru.** Dodatkowo ustawodawca wprowadził obowiązek dotyczący informowania organu nadzoru o taryfach składek lub ich zmianach, a które dotyczą ubezpieczeń obowiązkowych enumeratywnie wskazanych

w art. 4 pkt 1–3 u.u.o. Obowiązek dotyczy przedstawienia organowi nadzoru przesłanek wpływających na wysokość ustalenia taryf oraz ich zmian. Jest on realizowany w terminie 14 dni. Bieg wskazanego terminu jest określony w sposób szczególny. Rozpoczyna się od dnia, w którym było możliwe zawarcie pierwszej umowy ubezpieczenia z wykorzystaniem nowej składki obliczonej na podstawie zmienionej taryfy. Wniosek taki można przedstawić po analizie użytego przez ustawodawcę zwrotu dotyczącego terminu poprzez uznanie, że odnosi się on do sytuacji, w której najwcześniej było możliwe zawarcie umowy ze składką obliczoną na podstawie zmienionej taryfy. To najwcześniej możliwe zawarcie umowy odnosi się do sytuacji skorzystania z nowej oferty składkowej przez pierwszego ubezpieczającego, który zdecydował się na zawarcie umowy ubezpieczenia z wykorzystaniem nowej składki. Ustawodawca nie wskazał sankcji za niedopełnienie obowiązku informacyjnego.

4. **Zakres informacji ubezpieczyciela wobec organu nadzoru.** W komentowanym przepisie nie został uszczegółowiony zakres przedmiotowy informacji przedstawianych organowi nadzoru. Ustawodawca wprowadził katalog otwarty zakresu przedmiotowego obowiązku informacyjnego, bowiem wyszczególniając elementy wchodzące w zakres realizacji obowiązku informacyjnego, posłużył się wyrażeniem „w szczególności”. Powyższe oznacza, że przewiduje możliwość istnienia różnych przesłanek wpływających na wysokość taryf składek. Jednakże ustawodawca wymienił dwie przesłanki mające wpływ na kształtowanie taryf składek, wskazując, że należą do nich analiza szkodowości oraz kosztów obsługi ubezpieczenia. Można zatem uznać, że te przesłanki wskazane przez ustawodawcę mają charakter obligatoryjny przy identyfikacji taryfy składki.

IV. Czasowe wycofanie pojazdu z ruchu

5. **Wniosek o czasowe wycofanie pojazdu z ruchu.** Ustawodawca w komentowanym przepisie odnosi się także do przypadku szczególnego, którym jest czasowe wycofanie pojazdu z ruchu. Okoliczność ta dotyczy sytuacji, w której nastąpi czasowe wycofanie pojazdu z ruchu na wniosek właściciela pojazdu lub przedsiębiorstwa wielozakładowego bądź innego podmiotu, w skład którego wchodzi wydzielone jednostki organizacyjne, a także podmiotu polskiego, któremu powierzono pojazd przez zagraniczną osobę fizyczną. W ustawie – Prawo o ruchu drogowym zostały wskazane podmioty, które mogą wystąpić z wnioskiem o wycofanie pojazdu z ruchu. Natomiast w komentowanym przepisie mowa jest o posiadaczu pojazdu mechanicznego, który może wystąpić z wnioskiem o zmniejszenie obowiązku dotyczącego zapłaty składki. Można zatem uznać, że intencją ustawodawcy jest możliwość wystąpienia z wnioskiem do zakładu ubezpieczeń przez posiadacza samoistnego oraz zależnego pojazdu mechanicznego. Po złożeniu wniosku przez uprawniony podmiot składka podlega proporcjonalnemu zmniejszeniu. Zakres proporcji liczony jest w odniesieniu do czasu wycofania pojazdu z ruchu. Ustawodawca nie odnosi się do formy złożenia wniosku o zmniejszenie składki skierowanego do za-

kładu ubezpieczeń. Dopuszcza tym samym złożenie wniosku w każdej formie prawnie dopuszczalnej.

6. **Ustawowe limity.** Ustawodawca wprowadza limity odnoszące się do wymiaru proporcjonalnego zmniejszenia składki. Skoro składka ulega obniżeniu nie mniej niż o 95%, to oznacza, że może ona ulec zmniejszeniu w wielkości większej w ujęciu procentowym.
7. **Obowiązek posiadacza pojazdu mechanicznego po ustaniu przesłanek uzasadniających czasowe wycofanie pojazdu z ruchu.** Obowiązek nałożony przez ustawodawcę na posiadacza pojazdu mechanicznego, a odnoszący się do powiadomienia zakładu ubezpieczeń o ustaniu okoliczności stanowiących podstawę czasowego wycofania pojazdu z ruchu, jest niedookreślony. Przez pojęcie „niezwłocznego” złożenia rozumieć należy działanie bez zbędnej zwłoki. W orzecznictwie przyjmuje się, że terminu „niezwłocznie” nie należy utożsamiać z terminem natychmiastowym, termin „niezwłocznie” oznacza bowiem termin realny, mający na względzie okoliczność miejsca i czasu (wyrok SN z 13.12.2006 r., II CSK 293/06, LEX nr 453147). Ustawodawca nie doprecyzował formy powiadomienia zakładu ubezpieczeń o zakończeniu czasowego wycofania pojazdu z ruchu. Jednocześnie wprowadził po stronie zakładu ubezpieczeń sankcje dla posiadacza pojazdu mechanicznego, który nie dopełnił obowiązku informacyjnego wobec zakładu ubezpieczeń, a dotyczącego powiadomienia o ustaniu wycofania pojazdu z ruchu. Mają one jednak charakter fakultatywny. Zakład ubezpieczeń może bowiem skorzystać z uprawnienia w zakresie podwyższenia składki z zachowaniem proporcji dotyczącej podwyższenia składki od następnego dnia po dniu, w którym przestały istnieć okoliczności uzasadniające obniżenie składki z powodu czasowego wycofania pojazdu z ruchu.

V. Ocena ryzyka ubezpieczeniowego przez zakłady ubezpieczeń w oparciu o dane z centralnej ewidencji pojazdów dotyczące punktów karnych

7. **Punkty karne.** Na podstawie art. 1 pkt 4 ustawy z 2.12.2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2328) do art. 100ah ust. 1 pkt 21 p.r.d. dodano lit. c dotyczącą czynności podejmowanych i prowadzonych przez zakłady ubezpieczeń. Na podstawie wprowadzonej zmiany rozszerzeniu uległ zakres uprawnień zakładów ubezpieczeń w zakresie pozyskiwania danych zgromadzonych w centralnej ewidencji kierowców, a dotyczących przestępstw lub wykroczeń stanowiących naruszenie przepisów ruchu drogowego i przypisanych im punktów karnych nałożanych na osoby mające uprawnienia do kierowania pojazdami silnikowymi, tramwajami, motorowerami oraz posiadającymi kartę kwalifikacji kierowcy.
8. **Ocena ryzyka.** Uprawnienie zakładów ubezpieczeń do uzyskiwania przedmiotowych danych dotyczy czynności zmierzających do oceny ryzyka ubezpieczeniowego pozostającego w związku z czynnościami mającymi na celu zawarcie umowy ubezpieczenia

enumeratywnie wymienionej w dziale II w grupach 3 i 10 załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Grupa 3 dotyczy ubezpieczenia casco pojazdów lądowych, z wyjątkiem pojazdów szynowych, obejmującego szkody w pojazdach samochodowych i pojazdach lądowych bez własnego napędu. Grupa 10 odnosi się do ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej wszelkiego rodzaju, wynikającej z posiadania i użytkowania pojazdów lądowych z napędem własnym, łącznie z ubezpieczeniem odpowiedzialności przewoźnika. Uprawnienie zakładów ubezpieczeń odnosi się zatem do pozyskiwania informacji o przypisanych punktach karnych, które mają wpływ na identyfikację oraz ocenę ryzyka ubezpieczeniowego w odniesieniu do sprawców przestępstw oraz wykroczeń, którzy zostali ukarani punktami karnymi. Ustalone przez zakłady ubezpieczeń okoliczności odnoszące się do punktów karnych przypisanych uczestnikom ruchu drogowego stanowią podstawę do zwiększenia wysokości składki ubezpieczeniowej w odniesieniu do osób, które zostały ukarane punktami karnymi. Dane dotyczące punktów karnych są elementem kształtującym wskaźniki dotyczące szkodowości w ubezpieczeniach odpowiedzialności cywilnej. Wpływają na zwwyżki składek dla poszczególnych ryzyk ubezpieczeniowych zindywidualizowanych w odniesieniu do wybranych umów ubezpieczeń komunikacyjnych.

- 9. Charakter udostępniania danych.** Wprowadzone zmiany do ustawy – Prawo o ruchu drogowym zmieniły także charakter udostępniania danych do zakładów ubezpieczeń. Zgromadzone w ewidencji dane nie są udostępniane zakładom ubezpieczeń w sposób fakultatywny. Są one przedstawiane zakładom ubezpieczeń za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego UFG. Ustawodawca w art. 100ah ust. 2a p.r.d. zwrot „mogą być udostępniane” zastąpił zwrotem „udostępnia się”. Oznacza to zwiększenie uprawnień zakładów ubezpieczeń w procesie pozyskiwania danych od UFG, a niezbędnych do oceny ryzyka ubezpieczeniowego mającego wpływ na ustalenie wysokości składki ubezpieczeniowej.
- 10. Sposób udostępniania danych.** Na podstawie art. 15 ust. 2 ustawy nowelizującej z 2.12.2021 r. dane są udostępniane za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego UFG. Po wdrożeniu rozwiązań technicznych dane będą pozyskiwane przez zakłady ubezpieczeń bezpośrednio z centralnej ewidencji pojazdów. Zgodnie z dyspozycją art. 23 pkt 4 ustawy nowelizującej z 2.12.2021 r., art. 15 wszedł w życie po upływie sześciu miesięcy od dnia jej ogłoszenia, które nastąpiło 1.01.2022 r.
- 11. Ustawa o kierujących pojazdami.** Komentując zmiany prawne dotyczące zwiększenia uprawnień zakładów ubezpieczeń, nie można pominąć uregulowań zawartych w art. 98 u.k.p. Dotyczy on zagadnień związanych z punktami karnymi. Osoby, które dopuściły się naruszenia przepisów ruchu drogowego stwierdzonego mandatem karnym, prawomocnym wyrokiem sądu, otrzymują punkty karne odpowiadające temu naruszeniu z dniem uprawomocnienia się rozstrzygnięcia. Natomiast zgodnie z art. 98 ust. 5 u.k.p. informacje o uzyskanej liczbie punktów karnych gromadzone w centralnej ewidencji